

УНІВЕРСИТЕТ «КРОК»
Кафедра економіки та фінансів

Левераш Артем Дмитрович

УДК 658.1: 336.71

Кваліфікаційна робота магістра
«Механізм надання та погашення банківських позик»

072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних доробок. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

А.Д. Левераш

Науковий керівник

Румик Ігор Іванович

д.е.н., професор

Київ – 2026

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»**

ЗАТВЕРДЖУЮ:
завідувач кафедри економіки та фінансів
_____ Ігор РУМИК
«__» _____ 20__ р.

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
ЛЕВЕРАША АРТЕМА ДМИТРОВИЧА**

Ступінь вищої освіти - магістр

Галузь знань - 07 Управління і адміністрування

Спеціальність - 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Освітня програма – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Тема роботи	Механізм надання та погашення банківських позик
Номер та дата наказу про затвердження теми	№ 118-2 від 07.11.2025 р.
Науковий керівник	Румик Ігор Іванович, доктор економічних наук, професор
Вихідні дані до роботи	Нормативно-правові та законодавчі акти з питань банківської діяльності, аналітичні матеріали банківських установ; монографії, статті, наукові праці, матеріали конференцій, семінарів українських і зарубіжних учених; фінансова звітність банків.
Постановка завдання	Дослідження теоретичних основ механізму надання та погашення позик, аналіз практики надання та погашення банківських позик, розробка механізму вдосконалення банківського кредитування.
Посилання на джерела інформації (не більше п'яти найменувань, які рекомендує науковий керівник)	1. Румик І., Бойко А., Шилько І. Особливості формування ресурсного потенціалу і забезпечення ліквідності банківських установ в умовах невизначеності. <i>Вчені записки Університету «КРОК»</i>. 2024. №4(76). С. 11-21. DOI: https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-76-11-21 2. Кузьмінський, В., Кириліченко, А. Фінансові інновації у формуванні безпеки банківської установи. <i>Вчені записки Університету «КРОК»</i>. 2025. №1(77). С. 107-116. https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-77-107-116 3. Шилько І.О., Чумаченко О.Г. Ліквідність комерційного банку у системі його фінансової стійкості. <i>Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку</i>: матеріали VI Міжнародної конференції (5-6 грудня 2024 р., м. Київ). Київ: Університет «КРОК», 2024. 4. Румик І.І. Розвиток фінансового сектору: стан, фінансова інклюзія, візія та стратегія дій. <i>Соціально-економічні та правові аспекти розвитку суспільства</i>: колективна монографія / за ред. С.М. Лаптева, І.П. Мігус. Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2020. С. 147-160. 5. Грушко В.І., Наконечна О.С., Чумаченко О.Г. Національні

	фінанси: Підручник. Київ : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2017. 660 с.
Вимоги до кваліфікаційної роботи	Кваліфікаційна робота має передбачати розв'язання складної задачі або проблеми за темою роботи, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Дата видачі завдання 08.11.2025

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання	Примітка
1	Вибір напрямку дослідження	06.11.2025	<i>Виконано</i>
2	Затвердження теми кваліфікаційної роботи та призначення наукового керівника	07.11.2025	<i>Виконано</i>
3	Затвердження завдання на кваліфікаційну роботу	08.11.2025	<i>Виконано</i>
4	Розробка концепції кваліфікаційної роботи. Затвердження плану досліджень.	10.11.2025	<i>Виконано</i>
5	Підготовка першого розділу роботи	17.11.2025	<i>Виконано</i>
6	Підготовка другого розділу роботи	24.11.2025	<i>Виконано</i>
7	Підготовка третього розділу роботи	02.12.2025	<i>Виконано</i>
8	Підготовка вступу та висновків	12.12.2025	<i>Виконано</i>
9	Підготовка джерельної бази	15.12.2025	<i>Виконано</i>
10	Подання роботи на перевірку на плагіат	15.12.2025	<i>Виконано</i>
11	Виконання наукової складової роботи	20.12.2025	<i>Виконано</i>
12	Проходження попереднього захисту	20.12.2025	<i>Виконано</i>
13	Доопрацювання роботи з врахуванням зауважень	11.01.2026	<i>Виконано</i>
14	Зовнішня експертиза, отримання відгуку наукового керівника та подання роботи на кафедру	12.01.2026	<i>Виконано</i>
15	Захист кваліфікаційної роботи	18.01.2026	<i>Виконано</i>

Здобувач

_____ Артем ЛЕВЕРАШ

Науковий керівник

_____ Ігор РУМИК

АНОТАЦІЯ

Левраш А.Д. Механізм надання та погашення банківських позик.

Рукопис.

Кваліфікаційна робота магістра за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок, освітня програма Фінансова аналітика та фінансові ринки. ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», Київ, 2026.

Кваліфікаційна робота магістра присвячена дослідженню теоретичних основ механізму надання та погашення банківських позик. На основі проведеного аналізу розроблено практичні рекомендації щодо покращення вдосконалення механізму банківського кредитування. Запропоновано нові стратегії управління кредитним портфелем і шляхи інтеграції моделей сталого розвитку у механізм банківського кредитування.

Ключові слова: банківська позика, механізм, кредитування, клієнт, кредитний портфель, стратегія, сталий розвиток.

SUMMARY

Leverash A.D. Mechanism of granting and repayment of bank loans.

Manuscript.

Master's qualification work on specialty 072 Finance, Banking, Insurance and Stock Market, Educational program Financial Analytic and Financial Markets. KROK University, Kyiv, 2026.

The Master's Thesis is dedicated to studying the theoretical foundations of the mechanism of granting and repaying bank loans. Based on the analysis, practical recommendations have been developed to improve the mechanism of bank lending. New strategies for managing the loan portfolio and ways of integrating sustainable development models into the mechanism of bank lending have been proposed.

Keywords: bank loan, mechanism, lending, client, loan portfolio, strategy, sustainable development.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМУ НАДАННЯ ТА ПОГАШЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ПОЗИК	10
1.1. Сутність та види банківських позик	10
1.2. Кредитний механізм і принципи банківського кредитування	14
1.3. Етапи надання банківських позик та підходи до їх погашення	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРАКТИКИ НАДАННЯ ТА ПОГАШЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ПОЗИК	23
2.1. Аналіз структури та динаміки кредитного портфеля банків	23
2.2. Особливості надання та погашення позик банківськими установами ...	28
2.3. Оцінка інноваційних технологій покращення механізму банківського кредитування	45
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ	56
3.1. Розробка нових стратегій управління кредитним портфелем	56
3.2. Адаптація банківських процесів до змін у поведінці клієнтів щодо отримання та погашення позик	60
3.3. Шляхи інтеграції моделей сталого розвитку у механізм банківського кредитування	62
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68
ДОДАТКИ	74

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена низкою ключових чинників, що впливають на механізм надання та погашення банківських позик. Це пов'язано, насамперед, з тим, що кредитна діяльність залишається фундаментом бізнес-моделі більшості банків і вона є основним джерелом їх доходу, а відтак – і фінансової стабільності всієї банківської системи. В умовах високої макроекономічної невизначеності та воєнного стану в Україні оптимізація кредитних процедур стає критичною для управління ризиками та збереження якості кредитних портфелів. Динамічний розвиток фінтеху та впровадження AI для кредитного скорингу трансформують традиційні механізми, що вимагає їх глибинного аналізу. Крім того, ефективність цих механізмів безпосередньо впливає на доступність кредитних ресурсів для бізнесу та населення, що є ключовим для економічного відновлення. Також важливим є захист прав споживачів і запобігання виникненню проблемної заборгованості, яка загрожує як клієнтам, так і банкам. З іншого боку, регуляторні вимоги НБУ постійно ускладнюються, що вимагає від банків адаптації внутрішніх процесів. Тому всебічне вивчення сучасного механізму надання та погашення позик є надзвичайно актуальним для забезпечення стійкості банківського сектору, фінансової інклюзії та економічного зростання в Україні.

Питання банківського кредитування і напрямів розвитку банківської системи висвітлено у працях багатьох учених. Серед українських науковців значний вклад зробили учених, а саме: Васюренко Л.Ф. [11], Івасів І.Б. [25], Краснова І.В. [33], Кузьмінський В.З. [34], Лавренюк В.В. [36], Мороз А.М. [42], Примостка Л.О. [50], Румик І.І. [54; 55] та інші. Серед зарубіжних авторів слід виділити: Antoun R. [2], Berger A.N. [8], Gale D. [15], Horvátová, E. [43], Hrdý M. [44] та інших. Однак, наразі важливими є дослідження управління механізмом надання та погашення банківських позик в умовах війни та економічної невизначеності, а такі наукові роботи практично відсутні.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексний аналіз механізму надання та погашення банківських кредитів з метою виявлення його ключових структурних елементів, тенденцій розвитку та проблемних аспектів, а також розробка рекомендацій щодо його вдосконалення для підвищення ефективності кредитних операцій банків.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

1. Вивчити теоретичні засади, сутність та види банківських позик.
2. Дати характеристику кредитному механізму та принципам банківського кредитування.
3. Розглянути етапи надання банківських позик та підходи до їх погашення.
4. Провести аналіз структури та динаміки кредитного портфеля банків.
5. Визначити особливості надання та погашення позик банківськими установами.
6. Провести оцінку інноваційних технологій покращення механізму банківського кредитування.
7. Розробити нові стратегії управління кредитним портфелем.
8. Провести адаптацію банківських процесів до змін у поведінці клієнтів щодо отримання та погашення позик.
9. Визначити шляхи інтеграції моделей сталого розвитку у механізм банківського кредитування

Об'єктом дослідження є кредитна діяльність банку як цілісний процес взаємодії з позичальниками (юридичними та фізичними особами) з приводу формування, використання та повернення позикових коштів.

Предметом дослідження є організаційно-економічні відносини, методичні підходи, нормативно-регламентні процедури та інструменти, що складають зміст та форму механізму надання, супроводження та забезпечення повернення (погашення) банківських позик на етапах розгляду

заявки, прийняття рішення, видачі коштів, моніторингу та завершення кредитних угод.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи: синтез – для вивчення теоретичних засад та формування узагальнюючих висновків; економіко-статистичні методи – для оцінки фінансової стійкості, автономії, платоспроможності та аналізу динаміки показників; метод порівняння – для зіставлення фактичних та планових показників діяльності банків; метод фінансового прогнозування – для розробки планів грошових потоків та стратегій фінансування; факторний аналіз – для виявлення причин відхилень у прибутках та витратах.

Інформаційну базу дослідження становили нормативно-законодавчі акти України, дані Національного банку України, Асоціації українських банків, публікації у науково-практичних журналах, матеріали конференцій та семінарів, статистичні звіти банківських установ, наукові дослідження економістів, статті у періодичних виданнях та ресурси Інтернету.

Наукова новизна здобутих результатів полягає у комплексній оцінці впливу інноваційних технологій не лише на етап розгляду заявки, а на весь життєвий цикл кредиту; автоматизованих механізмів реструктуризації та стягнення; розробці стратегій управління кредитним портфелем, що базуються на предиктивній аналітиці та сценарному моделюванні макроекономічних шоків, зокрема в умовах воєнного стану та відбудови економіки України; аналізі та формалізації нових моделей поведінки клієнтів; синтезі нових підходів до погашення позик, які поєднують автоматизацію, персоналізовані комунікації та механізми фінансового оздоровлення позичальника, спрямовані на збереження довгострокових відносин, а не лише на стягнення боргу.

Практичне значення здобутих результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані для аналізу діяльності банківських установ і визначення напрямів розвитку їх кредитної політики. Отримані результати

можуть бути використані в банківській діяльності для покращення процесів надання та погашення позик.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати кваліфікаційної роботи магістра пройшли апробацію шляхом публікації у фаховому журналі категорії В «Вчені записки Університету «КРОК» (№1, 2026).

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Робота містить 16 таблиць і 3 додатки. Загальний обсяг магістерської роботи становить 76 сторінок, список використаних джерел становить 63 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМУ НАДАННЯ ТА ПОГАШЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ПОЗИ

1.1. Сутність та види банківських позик

Сутність банківських позик полягає в їх розумінні не лише як грошової операції, а як комплексу фінансово-правових відносин, заснованих на перерозподілі тимчасово вільних коштів на засадах платності, повернення та терміновості. Це фундаментальний продукт банку, що визначає його роль як фінансового посередника в економіці.

З фінансового та управлінського підходів сутність позики розкривається через призму ризику та прибутковості. Для банку кредит – це актив, що генерує дохід, але одночасно несе в собі кредитний, процентний, ліквідний та операційний ризику. Тому суттєвою рисою сучасного кредитування є його забезпеченість (застава, гарантії, поруки), що слугує механізмом протидії цим ризикам.

На економічному рівні банківська позика є формою руху позичкового капіталу. Банк акумулює кошти одних суб'єктів (вкладників) і перерозподіляє їх іншим (позичальникам), забезпечуючи трансформацію заощаджень у інвестиції та споживання. Таким чином, сутність кредиту виявляється в його трансформаційних функціях: перетворенні термінів, розмірів і ризиків грошових потоків. Це ключовий механізм забезпечення ліквідності економіки та її зростання.

З юридичної точки зору, позика – це двостороння зобов'язальна угода (кредитний договір), що породжує конкретні права та обов'язки. Суттєвою ознакою є його відсотковий характер: платність як ціна капіталу. Кредит відрізняється від, наприклад, фінансування саме обов'язковістю повернення основної суми (тіла кредиту) та сплати відсотків за його використання у чітко визначений час.

Нарешті, з позиції макроекономічного регулювання банківські позики – це об’єкт впливу з боку центрального банку (через норми обов’язкового резервування, ставки рефінансування тощо). Їх обсяг і доступність є каналами трансмісійного механізму монетарної політики для впливу на економічну активність.

Отже, сутність банківської позики є багатовимірною. Вони є одночасно:

- 1) товар (капітал) з особливою ціною (відсотком),
- 2) фінансове зобов’язання,
- 3) ризикований актив банку,
- 4) інструмент макроекономічного регулювання.

Її серцевину складає принцип тимчасового позичення вартості з метою відтворення доданої вартості, що дозволяє задовольнити інтереси обох сторін угоди та суспільства в цілому.

Класифікація банківських кредитів є системою організації кредитного портфеля та дозволяє диференційовано підходити до оцінки ризику, формування умов та управління кредитними продуктами. Розподіл позик на види здійснюється за низкою ключових критеріїв, кожен із яких розкриває певні характеристики кредитного продукту.

Банківську послугу з кредитування можна визначити як комплексний результат діяльності банку із максимального задоволення зростаючих із часом вимог клієнта щодо залучення коштів.

Розглянемо класифікацію банківських позик за різними ознаками.

1. За цілеспрямованістю (об’єктом кредитування):

- цільові позики – видаються на фінансування конкретного об’єкта чи операції (наприклад, іпотека на купівлю певної нерухомості, автокредитування, позика на обладнання). Характеризуються цільовим характером використання та, як правило, забезпеченням у вигляді об’єкта, що фінансується. Банк здійснює контроль за цільовим використанням коштів;

- нецільові позики (на довіру, овердрафт, кредитні лінії) – клієнт отримує кошти у розпорядження для задоволення поточних потреб без зобов'язання відзвітувати про конкретну мету витрачання. Характерні для фізичних осіб (споживчі кредити) та для покриття касових розривів бізнесу (овердрафт). Вони зазвичай мають вищу процентну ставку через підвищений ризик банку.

2. За строком користування (основний критерій):

- короткострокові (до 1 року) – призначені для фінансування поточних потреб, оборотного капіталу, сезонних робіт (овердрафт, позики на поповнення оборотних коштів). Їх сутність – забезпечення поточної ліквідності позичальника;

- середньострокові (від 1 до 3-5 років) – найпоширеніші у споживчому та частково в корпоративному кредитуванні (наприклад, кредити на обладнання зі строком амортизації 3-5 років);

- довгострокові (понад 5 років) – призначені для фінансування капітальних вкладень, масштабних проєктів, купівлі нерухомості (іпотека, проєктне фінансування). Вони мають найскладнішу процедуру оформлення, потребують найсерйознішого забезпечення та глибокого аналізу платоспроможності.

3. За формами забезпечення:

- забезпечені – мають один або кілька видів забезпечення: застава майна (рухомого/нерухомого), порука третіх осіб, банківська гарантія, страхування, цесія права вимоги. Це основний вид для бізнес-кредитів та великих споживчих позик. Знижує кредитний ризик;

- незабезпечені (бланкові) – надаються під фінансову репутацію та високу платоспроможність позичальника (наприклад, кредитні картки, мікропозики, окремі споживчі кредити). Компенсація підвищеного ризику відбувається через вищі процентні ставки.

4. За технікою надання та погашення:

- разова позика (кредит на одну вимогу) – класична форма таких позик є одноразове перерахування всієї суми на рахунок з подальшим погашенням за графіком;

- кредитна лінія – ліміт коштів, яким клієнт може користуватися частково або повністю в межах строку дії лінії. Буває револьверна (ліміт відновлюється при погашенні) та неревольверна;

- овердрафт – короткострокова позика у вигляді права на перевитрату коштів на поточному рахунку до встановленого ліміту. Погашення відбувається автоматично в міру надходження коштів на рахунок банківської установи.

5. За категорією позичальника (суб'єктна ознака):

- фізичним особам – споживчі (цільові/нецільові), іпотечні, автокредитування, кредитні картки. Характерна стандартизована процедура, скорингова оцінка;

- юридичним особам (корпоративні) – позики на поповнення оборотних коштів, інвестиційні, на рефінансування, лізинг. Індивідуальний підхід, комплексний фінансовий аналіз бізнесу;

- фінансовим установам (міжбанківські кредити) – короткострокові позики для регулювання ліквідності.

6. За валютою кредиту – у національній та іноземній валютах. Валютні кредити несуть додатковий валютний ризик для позичальника. Це пов'язано з волатильністю курсів.

Отже, розуміння видів і характеристик банківських позик є критично важливим як для банків (для ефективного управління портфелем, ціноутворення та контролю ризиків), так і для позичальників (для обґрунтованого вибору оптимального кредитного продукту, що максимально відповідає їхнім фінансовим цілям та можливостям). Сучасна практика постійно породжує гібридні види, що поєднують ознаки різних класифікацій банківських позик.

1.2. Кредитний механізм і принципи банківського кредитування

Кредитний механізм – це сукупність організаційних, методичних, нормативних і технологічних процедур, що регламентують взаємодію банку з позичальником на всьому життєвому циклі кредиту: від ініціювання заяви до повного виконання зобов'язань. Його головна мета – забезпечити ефективно та безпечно для банку розміщення коштів з подальшим їх поверненням. Механізм структурований у чіткі послідовні етапи, кожен з яких має свої задачі, інструменти та контрольні маркери.

Характеристика ключових етапів кредитного механізму:

1. *Прекредитний етап* (Етап формування відносин). Це фаза попередньої роботи та початкового контакту. До нього можна віднести маркетинг кредитних продуктів і попередні консультації. Потенційний клієнт ознайомлюється з умовами, а банк формує перше враження про майбутнього позичальника. Ключовим елементом на цьому етапі є попередня перевірка (пре-скоринг) для фізичних осіб або ознайомлення з базовими фінансовими показниками бізнесу. Це фільтр, що дозволяє відмовитись від явно неплатоспроможних клієнтів на ранній стадії, оптимізуючи витрати на подальшу обробку.

2. *Етап розгляду заявки та прийняття рішення* (Основа механізму). Це найбільш формалізований та відповідальний етап, який включає:

- оформлення заяви та пакету документів – збір повного комплекту документів, що підтверджують особу, фінансовий стан, цілі кредитування та забезпечення;
- кредитний аналіз – глибоке дослідження позичальника. Для фізичних осіб використовується скоринг (автоматизована оцінка за бальною системою) та перевірка кредитних історій. Для юридичних осіб проводиться фінансовий аналіз (коефіцієнти ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності), аналіз бізнесу (ринок, менеджмент, конкурентні позиції) та оцінка інвестиційного проєкту (для цільових кредитів);

- оцінка забезпечення – визначення ринкової вартості та ліквідності застави, перевірка правової чистоти та оформлення забезпечувальних документів;

- прийняття рішення кредитним комітетом або уповноваженим менеджером – на основі зібраного аналізу приймається рішення про відмову, схвалення на запропонованих умовах або схвалення з корекцією (наприклад, зменшення суми, збільшення забезпечення).

3. Етап оформлення та видачі кредиту. Після позитивного рішення механізм передбачає:

- укладення кредитного договору – юридичне оформлення всіх умов (сума, ставка, строк, графік погашення, права та обов'язки сторін, санкції);

- оформлення договорів забезпечення (застави, поруки, гарантії) та їх реєстрацію (якщо потрібно);

- безпосередня видача коштів – перерахування на рахунок позичальника або, у разі цільового кредиту, пряма оплата постачальнику. Це момент початку дії кредитних відносин.

4. Етап кредитного моніторингу (супроводу). Процес не закінчується наданням коштів. Це постійний контроль за виконанням угоди:

- контроль цільового використання (за наявності);
- поточний моніторинг фінансового стану позичальника та вартості забезпечення;

- контроль за дотриманням графіка платежів, виявлення прострочень на ранніх стадіях;

- формування резервів під кредитні ризики відповідно до виявлених ознак погіршення якості кредиту (класифікація активів).

5. Етап погашення та закриття кредиту. Заключна фаза механізму:

- оперативне погашення позичальником суми боргу та відсотків;
- процедури стягнення за прострочення: від роботи з боржником до реструктуризації або реалізації застави;

- офіційне закриття справи після повного виконання зобов'язань: повернення забезпечувальних документів, виписки з кредитного реєстру.

Таким чином, сучасний кредитний механізм – це динамічна система управління ризиками, а не просто алгоритм видачі грошей. Ефективність кожного етапу безпосередньо впливає на якість кредитного портфелю банку. Сьогодні він інтегрує як класичні методи фінансового аналізу, так і передові технології (Big Data, AI для скорингу), що дозволяє автоматизувати та підвищити точність рішень, особливо на етапах пре-скорингу та моніторингу.

Принципи банківського кредитування є обов'язковими фундаментальними засадами, що визначають природу, організацію та умови здійснення кредитних операцій. Вони формують концептуальний каркас, який забезпечує економічну доцільність і правову легітимність відносин між банком і позичальником. Дотримання цих принципів – запорука фінансової стійкості як окремого банку, так і кредитної системи в цілому.

1. *Принцип платності* є головним економічним принципом, що відображає товарну природу кредиту. Він полягає в обов'язку позичальника сплатити банку відсоток за тимчасове користування позиченими коштами. Ціна кредиту (відсоткова ставка) виконує три ключові функції:

- 1) стимулюючу – для банку це джерело доходу, що покриває витрати і формує прибуток;
- 2) регулюючу – впливає на попит з боку позичальників;
- 3) перерозподільну – направляє капітал у найприбутковіші сфери.

2. *Принцип повернення (поворотності)* є визначальною техніко-правовою ознакою кредиту, що відрізняє його від інших форм фінансування. Він означає зобов'язання позичальника повернути банку основну суму боргу (тіло кредиту) у визначений строк. Цей принцип є основою ліквідності банку, оскільки дозволяє йому після повернення коштів знову вводити їх у оборот, кредитуючи нових клієнтів. Поряд з цим принципом є принцип терміновості, який визначає час, на який надано кошти, і обумовлює точні строки їх повернення. Порушення терміновості є першою ознакою кредитного ризику.

3. *Принцип забезпеченості* має на меті захист інтересів кредитора (банку) і мінімізацію кредитного ризику. Він означає, що позичальник повинен надати гарантії (забезпечення) повернення кредиту у випадку порушення своїх зобов'язань. Забезпеченням може бути застава майна (іпотека, застава на транспорт), порука, гарантія, страхування ризику неповернення. Цей принцип особливо актуалізується в періоди економічної нестабільності.

4. *Принцип цільового характеру* визначає обов'язок позичальника використати отримані кошти строго на конкретні потреби, обумовлені кредитним договором (наприклад, купівлю певного обладнання або нерухомості). Це дозволяє банку оцінити ефективність та доцільність кредитованого проєкту, а також здійснювати контроль за використанням коштів, що знижує ризик їх втрати.

5. *Принцип диференційованості* полягає в індивідуальному підході банку до різних категорій позичальників. Кредитні умови (сума, ставка, строк, вимоги до забезпечення) диференціюються в залежності від кредитоспроможності клієнта, його кредитної історії, досвіду роботи та ризиків проєкту. На цьому принципі базуються системи кредитного скорингу.

Отже, принципи кредитування взаємопов'язані та утворюють єдину систему: кредит не може бути поворотним, не будучи терміновим, а платність є мотиваційною основою для його повернення. Дотримання цих засад дозволяє банку виконувати свою ключову суспільну функцію – ефективно перерозподіляти фінансові ресурси, одночасно забезпечуючи власну фінансову безпеку. Порушення будь-якого з принципів (наприклад, надання кредиту без належної оцінки забезпечення) призводить до деформації всієї системи та накопичення проблемних активів.

1.3. Етапи надання банківських позик та підходи до їх погашення

Процес надання банківської позики – це стандартизована послідовність взаємопов'язаних стадій, які утворюють ядро кредитного механізму. Кожен етап має конкретні цілі, методики та характеристики, спрямовані на мінімізацію ризику банку та забезпечення обґрунтованості кредитного рішення.

1. Звернення клієнта та попередній аналіз (прескринінг). Цей початковий етап характеризується попереднім відбором і консультаційною функцією. Клієнт подає заявку та базовий пакет документів. Завдання банку – швидко оцінити принципову можливість кредитування, відповідність клієнта встановленим формальним вимогам (вік, стаж, галузь діяльності для бізнесу) та проінформувати про умови. Характерною рисою є фільтруюча функція, що дозволяє відкинути явно непідходящі або сумнівні звернення, економлячи ресурси на глибокому аналізі.

2. Оцінка кредитоспроможності позичальника та кредитного ризику (детальний аналіз). Це ключовий аналітичний етап, який визначає рішення. Він характеризується комплексністю та використанням специфічних інструментів. Аналіз поділяється на три основні напрямки:

- фінансовий аналіз. Для юридичних осіб – це вивчення фінансової звітності, розрахунок коефіцієнтів ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності. Для фізичних осіб – аналіз доходів та витрат, оцінка кредитного навантаження;
- кредитний скоринг і перевірка кредитної історії – застосування статистичних моделей для фізичних осіб та звернення до бюро кредитних історій. Характеризується формалізованим підходом, що дозволяє швидко оцінити ризик неповернення;
- оцінка забезпечення – аналіз ліквідності, законності прав власності та вартості активу, що пропонується під заставу. Характерна

консервативна оцінка (з дисконтом до ринкової вартості) для формування «подушки безпеки».

3. *Прийняття кредитного рішення та узгодження умов.* На цьому етапі аналітична робота перетворюється на управлінське рішення. Він характеризується ієрархічністю. Рішення приймається або в межах повноважень кредитного комітету (великі та складні позики), або одноосібно керівником відповідного рівня (малі стандартні позики). Рішення може бути позитивним, умовно-позитивним (за додаткових гарантій) або негативним. У разі схвалення розпочинається переговорний процес щодо фінальних умов договору.

4. *Оформлення та підписання кредитної документації.* Цей етап має формально-юридичний характер і спрямований на захист прав банку. До нього входять: підготовка та підписання кредитного договору (визначає суму, строк, ставку, графік, права та обов'язки), договору застави/поруки/гарантії, а також інших супутніх документів (наказ про відкриття рахунку, графік платежів). Характерною особливістю є деталізація всіх умов і процедура перевірки документів на відповідність законодавству.

5. *Надання позики (дисауринг) і постановка на облік.* Це виконавчий етап, на якому відбувається фактичне перерахування коштів на рахунок позичальника (одноразово або першим траншем). Ключовою характеристикою є контроль останньої миті – операція проводиться тільки після належного оформлення всіх документів і, за потребою, реєстрації застави. Одночасно позика ставиться на облік у кредитному портфелі банку, що означає початок нарахування процентів та моніторингу.

6. *Формування кредитного дос'є.* Хоча цей процес триває протягом усього циклу, саме після видачі формується повне кредитне дос'є (справа). Воно характеризується архівною та довідковою функцією, містить усі документи, аналітичні записки, листування, що стосуються даної позики, і є основою для майбутнього моніторингу, аудиту або можливих судових спорів.

Отже, етапи надання позики являють собою послідовний ланцюг фільтрів і контрольних маркерів, де кожна наступна стадія базується на результатах попередньої. Характеристики етапів змінюються від комунікативних та оціночних на початку до суто юридичних і виконавчих на завершенні. Чіткість і глибина проходження кожного етапу прямо пропорційні розміру кредиту та рівню ризику, що забезпечує системність та безпеку кредитних операцій банку.

Процес погашення банківської позики є завершальною та критично важливою фазою кредитного механізму, що реалізує фундаментальний принцип повернення позичкової вартості. Його сутність полягає не лише в формальному поверненні коштів, а й у повному виконанні позичальником зобов'язань за кредитним договором, що включає як повернення основного боргу (тіла кредиту), так і сплату відсотків за користування коштами.

Правова та економічна природа погашення. З юридичної точки зору погашення є виконанням зобов'язання, що припиняє кредитні правовідносини. З економічної точки зору – це момент завершення циклу обороту позичкового капіталу банку, коли він отримує назад свою вартість з приростом у вигляді відсотка. Своєчасність і повнота погашення визначають кінцевий фінансовий результат операції для банку (прибуток або збиток) та кредитну історію позичальника.

Основні види та способи погашення. Класичним методом є ануїтетний (рівними сумами протягом усього терміну) або диференційований (щомісячна сума основного боргу постійна, відсотки нараховуються на залишок) графік платежів. Однак існують інші форми:

1. Разове погашення (bullet loan), що характерне для короткострокових позик, коли весь основний борг погашається в кінці терміну, а відсотки сплачуються періодично.
2. Погашення з кредитної лінії у рамках встановленого ліміту та умов позики.

3. Автоматичне погашення (акцептне списання), при якому кошти автоматично списуються з розрахункового чи карткового рахунку позичальника в день платежу, що мінімізує ризик прострочення.

Процедурні аспекти та роль банку. Погашення не є пасивним очікуванням надходжень. Банк здійснює активний моніторинг виконання графіку. Це включає:

- направлення нагадувань (sms) про платежі;
- касове обслуговування шляхом приймання коштів через касу, термінали, систему клієнт-банк;
- бухгалтерське проведення шляхом правильного розподілу суми, що надійшла, між тілом кредиту, відсотками, а за наявності прострочення – також пенями та штрафами;
- оновлення кредитного досьє та кредитної історії.

Дострокове погашення – це особливий випадок, право на яке закріплене за споживачем законодавчо. Воно може бути частковим (зменшує суму основного боргу та перераховуються відсотки) або повним. Для банку це часто означає втрату частини запланованих процентних доходів, тому деякі угоди можуть передбачати комісію за дострокове погашення (де це дозволено законом).

Проблемне погашення та інструменти стягнення. У разі виникнення прострочення механізм погашення переходить у фазу роботи з проблемною заборгованістю. Банк послідовно застосовує:

1. Претензійно-попереджувальну роботу через спроби знайти консенсус.
2. Реструктуризацію шляхом зміни умов договору (продовження терміну, кредитні канікули) для відновлення платоспроможності.
3. Значне прострочення веде до реалізації об'єкту забезпечення (продаж застави через суд або позасудово), витребування боргу з поручителів або передачу боргу колекторським агенціям. Кінцевою стадією є списання безнадійної заборгованості за рахунок резервів банку.

Макроекономічне значення. На макрорівні ефективність процесів погашення безпосередньо впливає на якість кредитного портфелю банківської системи. Високий рівень непогашених кредитів підриває фінансову стабільність банків, зменшує їхню здатність кредитувати економіку та може вимагати втручання регулятора (Національного банку).

Таким чином, погашення кредиту – це багатоаспектний процес, що інтегрує в собі операційні, юридичні, фінансові та ризик-менеджерські компоненти. Його бездоганна організація є запорукою фінансового здоров'я банку, тоді як для позичальника – основним чинником формування позитивної кредитної репутації та фінансової дисципліни. Сучасні технології (автоматичні списання, онлайн-моніторинг) значно підвищили ефективність цього процесу, проте його сутність залишається незмінною – остаточне виконання зобов'язань, взятих при отриманні коштів.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРАКТИКИ НАДАННЯ ТА ПОГАШЕННЯ БАНКІВСЬКИХ ПОЗИК

2.1. Аналіз структури та динаміки кредитного портфеля банків

Кредитний портфель банків є ключовим елементом їх діяльності, що забезпечує фінансування різних секторів економіки та потреб фізичних осіб. Його структура та динаміка дозволяють оцінити ефективність управління банком, ризики, а також здатність реагувати на економічні зміни. Тому важливо розглянути основні аспекти структури та динаміки кредитного портфеля банків, доповнюючи інформацію таблицями та формулами для розрахунку ключових показників.

Кредитний портфель банку – це сукупність усіх виданих позик та інших розміщених активів, що приносять дохід у вигляді відсотків, структурована за певними критеріями. Це ключовий елемент активів банку, що безпосередньо визначає його прибутковість та ризикованість.

Кредитний портфель є не просто арифметичною сумою позик, а динамічним об'єктом управління. Його якісну структуру аналізують за:

- суб'єктами через позики фізичним особам, бізнесу (МСБ, корпорації), фінансовим установам;
- галузевим розподілом шляхом диверсифікації для зниження системних ризиків;
- валютою та строком через баланс коротко- та довгострокових активів;
- якістю активів через класифікацію за стандартами (наприклад, НБУ) на стандартні, за якими виплати проходять вчасно, та проблемні (сумнівні, безнадійні).

Формування та моніторинг кредитного портфеля є основою фінансової стабільності банку.

Ефективне управління включає:

1. Диверсифікацію для мінімізації концентраційних ризиків.
2. Постійну оцінку ризику та створення резервів під можливі втрати.
3. Макроекономічний аналіз для адекватної кредитної політики.

Якісний, збалансований портфель забезпечує стабільний процентний дохід і довіру клієнтів та інвесторів. На противагу, портфель з високою часткою проблемних кредитів погіршує платоспроможність банку та може викликати системні загрози. Таким чином, стан кредитного портфеля – це головний індикатор здоров'я та професійного рівня менеджменту банку.

Аналіз структури та динаміки кредитного портфеля банків проведемо на прикладі трьох банківських установ, а саме: комерційного банку ПУМБ і державних банків Ощадбанк і Приватбанк.

Структуру кредитного портфелю вказаних банківських установ розглянемо у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Структура кредитного портфеля банків за 2022-2024 роки, %

Рік	Банк	Споживчі кредити	Іпотека	Бізнес-кредити	Інші кредити
2022	ПУМБ	35	15	40	10
	Ощадбанк	25	30	35	10
	ПриватБанк	50	10	30	10
2023	ПУМБ	37	14	39	10
	Ощадбанк	27	28	35	10
	ПриватБанк	55	8	27	10
2024	ПУМБ	40	12	38	10
	Ощадбанк	30	25	35	10
	ПриватБанк	60	5	25	10

Джерело: побудовано автором на основі даних АУБ

Аналіз даних табл. 2.1 у розрізі банківських установ засвідчує, що вони мають доволі різновекторні результати.

Так, щодо досліджуваного комерційного банку ПУМБ можна зробити наступні висновки.

Основна частка кредитного портфеля банківської установи припадає на бізнес-кредити (38-40%), що підкреслює орієнтацію банку на корпоративних клієнтів.

Протягом 2022-2024 років спостерігається зростання частки споживчих кредитів з 35% до 40%, що свідчить про підвищення попиту серед фізичних осіб на кредитні послуги банку.

Частка іпотеки зменшилась з 15% до 12%, що може бути зумовлено економічною нестабільністю, військовими діями та значними ризиками, що спричинені такою ситуацією.

Щодо досліджуваного державного банку Ощадбанк можна зробити наступні висновки.

Найбільша увага приділяється іпотечним кредитам, хоча їх частка знизилася з 30% у 2022 році до 25% у 2024 році.

Частка споживчих кредитів поступово зростає, досягнувши 30% у 2024 році, що вказує на підвищення активності банку у сфері роздрібного кредитування.

Частка бізнес-кредитів залишається стабільною (35%), що свідчить про орієнтацію на підприємницький сегмент.

Щодо досліджуваного державного банку ПриватБанк можна зробити наступні висновки.

Значна частина портфеля припадає на споживчі кредити, частка яких зросла з 50% у 2022 році до 60% у 2024 році, що підкреслює масову доступність кредитів для фізичних осіб.

Частка бізнес-кредитів поступово зменшується з 30% до 25%, що може свідчити про зміну пріоритетів банку.

Іпотечне кредитування скорочується з 10% до 5%, що може бути викликано складнощами з фінансуванням довгострокових проєктів у сфері нерухомості.

Таким чином, кредитний портфель досліджуваних банків досить якісний і складається, в основному, з трьох видів: споживчі, іпотечні та для юридичних осіб.

Динаміку кредитного портфелю досліджуваних банківських установ розглянемо у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка кредитного портфеля за обсягом, млрд грн

Банк	Роки		
	2022	2023	2024
ПУМБ	200	210	220
Ощадбанк	250	270	290
ПриватБанк	300	320	340

Джерело: побудовано автором на основі даних АУБ

Аналіз даних табл. 2.2 у розрізі банківських установ засвідчує, що вони мають позитивну динаміку кредитного портфелю.

Так, щодо зростання обсягів кредитування контрагентів банківськими установами можна зазначити наступне.

У всіх банках спостерігається поступове збільшення обсягів кредитного портфеля.

Найвищі темпи зростання демонструє державний банк Ощадбанк (15% за два роки), що пов'язано із активною участю у державних програмах, до яких зазначений банк має гарні умови доступу.

Державний банк ПриватБанк залишається лідером за обсягами кредитування, однак темпи його зростання є найнижчими серед трьох досліджуваних банків, що свідчить про погіршення фінансового добробуту позичальників.

Аналіз зміни пріоритетів досліджуваних банківських установ дає можливість зробити наступні висновки.

Комерційний банк ПУМБ поступово збільшує частку споживчих кредитів, що розширює його вплив у роздрібному сегменті.

Державний банк Ощадбанк стабільно зберігає позиції у бізнес-кредитуванні та іпотеці.

Державний банк ПриватБанк фокусується на споживчих кредитах, скорочуючи свою присутність у сегментах бізнесу та іпотеки.

Таким чином, аналіз структури кредитного портфеля демонструє різні пріоритети банків.

ПУМБ орієнтується на корпоративних клієнтів із поступовим розвитком споживчих програм.

Ощадбанк займає збалансовану позицію між бізнес-кредитуванням, іпотекою та роздрібними позиками.

ПриватБанк акцентує увагу на масовому кредитуванні фізичних осіб.

Разом з тим, динаміка кредитного портфеля свідчить про стабільне зростання обсягів кредитів, що підкреслює поступове відновлення економічної активності. Найбільш активним залишається Державний банк Ощадбанк, тоді як ПриватБанк зосереджений на утриманні ринкової частки через розвиток роздрібних продуктів.

Отже, важливість кредитного портфелю банків є вирішальною для його існування та функціонування всієї фінансової системи. Він є основним джерелом доходу більшості комерційних банків, оскільки відсотки від кредитів становлять головну частину їхнього операційного прибутку. Якість і структура портфеля безпосередньо визначають фінансову стійкість та платоспроможність кредитної установи. Через кредитний портфель банк реалізує свою головну соціально-економічну місію – трансформацію заощаджень у інвестиції, фінансуючи бізнес та споживання.

Крім того, кредитний портфель виступає основним об'єктом управління ризиками, оскільки концентрація позик в одній галузі або

сегменті може призвести до катастрофічних втрат. Також його стан є ключовим показником для наглядових органів (Національний банк України), які оцінюють адекватність капіталу та резервів банку. З іншого боку, для інвесторів і кредиторів банку якісний портфель – це сигнал надійності та основна гарантія повернення коштів.

З макроекономічної точки зору, стабільність банківської системи країни прямо залежить від сукупної якості кредитних портфелів усіх банків. Отже, ефективне управління кредитним портфелем, що включає диверсифікацію, моніторинг і адекватне резервування, є запорукою захисту від системних криз. Нарешті, для клієнтів банку якісний кредитний портфель означає доступність та стабільність кредитних ресурсів навіть у періоди економічної невизначеності.

2.2. Особливості надання та погашення позик банківськими установами

Якщо банківська установа дає гроші в борг, вона завжди очікує, що позичальник поверне їх до певного терміну. Це основне правило кредитування. Саме завдяки цьому банки можуть надавати гроші іншим суб'єктам – юридичним чи фізичним особам.

Проведемо аналіз особливостей надання та погашення позик досліджуваними банківськими установами.

Як свідчать статистичні дані, комерційний банк ПУМБ зазвичай дає кредити на термін до 3 років. Це можуть бути, наприклад, кредити на покупку техніки або ремонт.

Державний банк Ощадбанк більше спеціалізується на довгострокових кредитах, таких як кредити для бізнесу або іпотека. Позичальники можуть брати такі кредити на термін більше 10 років.

Щодо ПриватБанку, то він пропонує швидкі кредити на короткий термін, від 1 до 12 місяців. Це зручно, якщо гроші потрібні терміново (Табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Розподіл кредитів банківських установ за строками, %

Банк	Види кредитів	
	Короткострокові кредити	Довгострокові кредити
ПУМБ	45	55
Ощадбанк	30	70
ПриватБанк	60	40

Джерело: побудовано автором на основі даних банківських установ

Аналіз таблиці 2.3 показує, як розподілені короткострокові та довгострокові кредити у трьох найбільших українських банках – ПУМБ, Ощадбанку та ПриватБанку.

Зокрема, ПУМБ (Перший Український Міжнародний Банк) демонструє збалансований підхід до кредитування, надаючи як короткострокові, так і довгострокові кредити. Це свідчить про те, що банк намагається задовольнити потреби різних клієнтів.

Близько 45% кредитного портфеля ПУМБ складають короткострокові кредити, а 55% – довгострокові. Такий розподіл може означати, що банк активно підтримує бізнес, надаючи їм швидкий доступ до фінансування. Водночас, значна частка довгострокових кредитів вказує на те, що ПУМБ зацікавлений у фінансуванні великих проєктів, таких як будівництво чи придбання обладнання.

Ощадбанк, у свою чергу, більше фокусується на довгострокових кредитах. Такий підхід характерний для банків, які надають стабільне фінансування на тривалий період, наприклад, для іпотеки або державних проєктів. Це означає, що Ощадбанк, як правило, інвестує в довготривалі проєкти, які сприяють стабільному розвитку економіки.

Слід зазначити, що Ощадбанк, як один з найбільших банків країни, робить ставку на довгострокові відносини зі своїми клієнтами. Адже більша частина кредитів банку, близько 70%, розраховані на тривалий термін. Це означає, що Ощадбанк часто фінансує великі проекти, такі як будівництво житла або розвиток інфраструктури.

З одного боку, така стратегія робить портфель банку менш ліквідним, тобто гроші «заморожені» на тривалий період. З іншого боку, вона забезпечує банку стабільний дохід і сприяє довгостроковому розвитку економіки країни. Саме таку роль і відіграють державні банки – вони підтримують стабільність і забезпечують фінансування важливих проектів.

Однак, державний банк ПриватБанк, навпаки, робить акцент на швидких і зручних фінансових рішеннях. Більше половини кредитів банку – це короткострокові позики, які позичальники беруть на досить невеликий термін. Такий підхід дозволяє банку задовольнити потреби великої кількості клієнтів, які потребують грошей за принципом «тут і зараз». Наприклад, це можуть бути кредити на купівлю техніки, ремонт або невеликі бізнес-проекти.

З проведеного аналізу видно, що Ощадбанк як державний банк має ширші можливості для довгострокового планування і може дозволити собі менш ліквідний портфель. ПриватБанк наразі теж є державним банком, однак орієнтований на масовий ринок і тому пропонує широкий спектр швидких і зручних фінансових продуктів.

Таким чином, кожен з цих банків обирає свою стратегію, яка відповідає його масштабам, цілям і потребам клієнтів. Ощадбанк – це надійний партнер для довгострокових проектів, а ПриватБанк – це швидкий і зручний помічник у повсякденних фінансових питаннях. Перевага короткострокового кредитування дозволяє банку підтримувати високу ліквідність, що є важливим для швидкого реагування на ринкові виклики.

Банк хоче бути впевнений, що позичальник поверне кредит. Тому банки вимагають додаткових гарантій – забезпеченням кредиту.

Як застава може бути квартира, машина, або навіть гарантія від іншої компанії. ПУМБ досить часто просить у клієнтів закласти нерухомість або обладнання як гарантію. Тобто, якщо ви не зможете повернути кредит, банк зможе продати цю заставу і повернути свої гроші.

Державний банк Ощадбанк зазвичай пропонує спеціальні умови для бізнесу. Наприклад, держава може гарантувати повернення кредиту, якщо компанія потрапить у скрутне становище. Це дозволяє малим і середнім підприємствам легше отримати фінансування.

ПриватБанк пропонує доволі цікавий варіант – страхування кредитів. Це означає, що якщо з позичальником щось трапиться (наприклад, втрата роботи), то страхова компанія допоможе повернути кредитні кошти.

Проаналізуємо види застави у досліджуваних банків (Табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Розподіл типів забезпечення за кредитами у досліджуваних банках, %

Тип забезпечення	Банківські установи		
	ПУМБ	Ощадбанк	ПриватБанк
Нерухомість	40	50	35
Транспортні засоби	15	10	20
Фінансові гарантії	20	15	10
Цінні папери	5	3	5
Особисті гарантії	10	12	15
Майбутні грошові потоки	7	7	10
Товар у обігу	3	3	5

Джерело: побудовано автором на основі даних банківських установ

Виходячи з аналізу даних таблиці 2.4 можна зробити висновок, що нерухомість є домінуючим видом забезпечення, особливо в Ощадбанку (50%) та ПУМБ (40%), через високу ліквідність та надійність цього активу.

Транспортні засоби частіше використовуються в ПриватБанку (20%), оскільки банк активно кредитує споживчі потреби.

Фінансові гарантії займають суттєву частку у портфелях ПУМБ (20%) та Ощадбанку (15%), що свідчить про довіру до банківських депозитів і гарантій.

Цінні папери та товар у обігу мають найменшу частку через їх обмежену ліквідність та ризики.

Особисті гарантії більш популярні в ПриватБанку (15%), що відображає фокус банку на роботі з малим бізнесом.

Майбутні грошові потоки використовуються рівномірно у всіх банках (7-10%) для кредитування бізнесу.

Коли позичальник бере кредит, то насправді він купує послугу – можливість скористатися чужими грошима зараз і повернути їх пізніше. І за цю послугу платить банку певну суму – відсотки.

ПУМБ пропонує досить цікаві умови для бізнесу. Наприклад, для компаній ставки можуть починатися від 10% річних. Тобто, якщо ви взяли кредит на рік, то додатково до суми кредиту доведеться заплатити ще 10%.

Ощадбанк досить часто пропонує пільгові умови для певних категорій клієнтів, наприклад, для аграріїв. Це означає, що вони можуть отримати кредит під менший відсоток. Такий підхід дозволяє підтримувати важливі галузі економіки.

У ПриватБанку ставки можуть відрізнятися для різних клієнтів. Якщо у вас хороша кредитна історія, то можете розраховувати на вигідніші умови. Якщо ви берете кредит вперше, то відсоткова ставка може бути вищою.

Проаналізувавши середні процентні ставки за кредитами (додаток А) можна зробити такі висновки.

Ставки за споживчими кредитами.

ПриватБанк пропонує найвищу ставку серед трьох банків – 18%. Це може бути пов'язано з високим рівнем ризику, властивим беззаставним кредитам для фізичних осіб.

ПУМБ має найнижчу ставку – 14%, що робить його більш привабливим для клієнтів, які шукають доступні умови кредитування.

Ощадбанк знаходиться посередині з 16%. Його ставка може враховувати збалансованість ризиків і потребу підтримки клієнтів.

Ставки за іпотечними кредитами.

Найнижчу ставку за іпотекою пропонує Ощадбанк (10%). Це пояснюється його фокусом на програмах доступного кредитування нерухомості, включаючи державні програми підтримки.

ПУМБ встановлює ставку на рівні 12%, яка також є конкурентоспроможною та може залучати клієнтів.

ПриватБанк має найвищу ставку – 13%, що може бути зумовлено меншою орієнтацією банку на іпотечне кредитування або специфікою його продуктів.

Ставки за бізнес-кредитами.

Ощадбанк пропонує найвигідніші умови для бізнесу зі ставкою 9%, що свідчить про орієнтацію на підтримку малого та середнього підприємництва.

ПУМБ має дещо вищу ставку – 10%, що є також вигідним для підприємців.

ПриватБанк пропонує ставку 11%, яка хоч і є найвищою серед розглянутих, але залишається в межах ринкових норм.

Проаналізувавши кредитні ставки досліджуваних банків, можна зробити загальні висновки.

Ощадбанк демонструє найнижчі ставки за іпотечними та бізнес-кредитами, що підкреслює його акцент на соціальну спрямованість і підтримку підприємництва.

ПУМБ балансує між доступністю ставок і комерційною вигодою, займаючи середні позиції за більшістю продуктів.

ПриватБанк фокусується на споживчих кредитах, що відображається у вищих ставках за цим напрямом.

Така структура ставок дозволяє кожному банку зайняти свою нішу, орієнтуючись на різні групи клієнтів та потреби ринку.

Банківські кредити мають використовуватися відповідно до цільового призначення, зазначеного в кредитному договорі.

ПУМБ спеціалізується на кредитах для інвестиційних проєктів.

Ощадбанк кредитує аграрний сектор та енергетичні проєкти.

ПриватБанк активно надає споживчі кредити на покупку техніки та автомобілів (Табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Розподіл банківських кредитів за цільовим використанням, %

Напрямок використання	ПУМБ	Ощадбанк	ПриватБанк
Інвестиції	40	30	10
Бізнес-операції	30	40	20
Споживчі потреби	20	20	60
Енергетичні проєкти	10	10	10

Джерело: побудовано автором на основі даних банківських установ

Аналіз даних таблиці 2.5 показує розподіл кредитів трьох банків за цільовим використанням, ілюструючи їхню стратегічну спрямованість, зокрема.

Найвищу частку інвестиційного кредитування має ПУМБ (40%), що свідчить про орієнтацію на розвиток довгострокових проєктів.

Ощадбанк також активно підтримує інвестиційні програми (30%), тоді як у ПриватБанку цей сегмент є найменшим (10%).

Лідером у напрямі бізнес-операцій є Ощадбанк (40%), який підтримує поточну діяльність підприємств.

ПУМБ зберігає високу частку (30%), тоді як у ПриватБанку сфокусовано менше (20%).

У споживчому кредитуванні ПриватБанк орієнтований переважно на фізичних осіб, виділяючи 60% кредитів на споживчі потреби.

ПУМБ та Ощадбанк мають однакову частку в цьому сегменті (по 20% відповідно), фокусуючись більше на бізнес-клієнтах.

Усі банки рівномірно підтримують напрям «Енергетичні проекти» (по 10% відповідно), що свідчить про низький рівень фінансування екологічних або енергетичних ініціатив.

Принцип диференційованого підходу в кредитній діяльності банків означає врахування індивідуальних потреб, фінансового стану та особливостей клієнтів при наданні послуг. Розглянемо його реалізацію в досліджуваних банках ПУМБ, ПриватБанк та Ощадбанк:

Особливості диференційованого підходу у банку ПУМБ наступні:

1. Фокус на корпоративних клієнтах.

ПУМБ активно підтримує бізнес через інвестиційні та операційні кредити, що становлять 70% його портфеля. Банк пропонує індивідуальні умови для великих корпорацій і малого бізнесу (наприклад, кредити під оборотний капітал або розвиток інфраструктури).

2. Гнучкі кредитні програми для фізичних осіб.

Доступні споживчі кредити з фіксованими ставками та адаптованими графіками погашення.

3. Сегментування клієнтів.

Банк використовує скорингові моделі для оцінки ризиків і визначення кредитоспроможності кожного клієнта.

Особливості диференційованого підходу у ПриватБанку:

1. Орієнтація на масового клієнта.

Значна частина портфеля (60%) припадає на споживчі кредити. Кредити доступні для широкого сегмента фізичних осіб з мінімальним пакетом документів.

2. Автоматизація процесів.

Швидке ухвалення рішень завдяки використанню AI та цифрових технологій. Персоналізовані пропозиції через додаток «Приват24».

3. Продукти для малого бізнесу.

Програми для підприємців з урахуванням особливостей діяльності (кредитні ліміти, овердрафти).

Особливості диференційованого підходу в Ощадбанку наступні:

1. Підтримка стратегічних напрямів.

Основна увага приділяється інвестиціям (30%) та бізнес-операціям (40%). Спеціальні програми для розвитку малого та середнього бізнесу, зокрема за підтримки держави.

2. Соціальна орієнтованість.

Пропонує доступні іпотечні кредити з низькими ставками, особливо для учасників державних програм.

3. Індивідуальний підхід до корпоративних клієнтів:

Розробка спеціальних умов для великих підприємств у стратегічних галузях (енергетика, аграрний сектор).

Таблиця 2.6 демонструє порівняння підходів ПУМБ, ПриватБанку та Ощадбанку до кредитного обслуговування клієнтів.

Таблиця 2.6

Порівняльний аналіз підходів кредитної політики банків

Критерій	ПУМБ	ПриватБанк	Ощадбанк
Основний сегмент клієнтів	Бізнес і корпоративні клієнти	Масовий клієнт (фізичні особи)	Малий та середній бізнес, соціальні програми
Технології	Скоринг, Big Data	AI, мобільні додатки	Інтеграція з державними ініціативами
Переваги	Індивідуальні умови для бізнесу	Масова доступність	Державна підтримка та вигідні умови для бізнесу

Джерело: побудовано автором на основі даних банківських установ

Аналіз даних таблиці 2.5 свідчить, що ПУМБ фокусується на бізнесі та корпоративних клієнтах, застосовуючи сучасні технології скорингу та Big Data для оцінки ризиків і персоналізації умов. Основною перевагою є індивідуальний підхід до потреб бізнесу, що робить банк привабливим для корпоративного сегмента.

ПриватБанк орієнтується на масового клієнта, зокрема фізичних осіб. Завдяки використанню штучного інтелекту та мобільних додатків (Приват 24), банк пропонує зручні та швидкі сервіси, що забезпечує широку доступність його продуктів.

Ощадбанк концентрується на підтримці малого та середнього бізнесу, а також на соціальних програмах. Його головною перевагою є інтеграція з державними ініціативами, що забезпечує вигідні умови кредитування для підприємців та соціально важливих груп клієнтів.

Таким чином, кожен із банків має унікальний підхід, орієнтований на задоволення потреб своєї цільової аудиторії.

Принцип контролю передбачає моніторинг та управління процесами кредитування з метою мінімізації ризиків, забезпечення своєчасного погашення позик клієнтами і підтримки фінансової стабільності банківських установ.

Розглянемо, як цей принцип реалізується в досліджуваних банках.

У банку ПУМБ для контрольних заходів використовується скорингова система, а саме скорингові моделі для оцінки кредитоспроможності клієнтів на етапі видачі кредиту. Існує практика регулярного перегляду скорингових показників для вже діючих позик.

Моніторинг бізнесу здійснюється через впровадження системи аналізу фінансової звітності для корпоративних клієнтів, що дозволяє оперативно реагувати на зміни в їх фінансовому стані.

Автоматизація процесів полягає у контролі платежів і кредитного портфеля та здійснюється через спеціалізовані аналітичні платформи, що призначені саме для таких цілей.

Ощадбанк застосовує ручний підхід для окремих категорій клієнтів – особливу увагу приділяють позичальникам у рамках державних програм, таких як іпотека або підтримка малого бізнесу.

Інтеграція з державними структурами полягає у перевірці звітності щодо соціальних програм відповідно до державних стандартів.

Поточний моніторинг реалізовується через постійне відстеження виконання зобов'язань клієнтами за допомогою внутрішніх систем контролю.

Особливості кредитного контролю позичальників ПриватБанку полягають у наступному.

Технологічна автоматизація здійснюється через використання штучного інтелекту та Big Data для моніторингу кредитного портфеля в реальному часі.

Автоматичне нагадування клієнтам про наближення строків платежів відбувається через мобільний додаток «Приват24».

Система прогнозування ризиків, в основі якої знаходяться алгоритми аналізу поведінкових даних клієнтів, допомагає прогнозувати ризики непогашення кредитів.

Швидке реагування здійснюється у разі виявлення банком порушень та полягає у застосуванні штрафних санкцій або реструктуризації для зменшення ризику дефолту.

Кредитний контроль банку є системою внутрішніх процедур та методів постійного спостереження та перевірки за станом кредитних угод після їх видачі. Його основна мета – своєчасно виявляти ознаки погіршення якості окремих позик та всього кредитного портфеля для запобігання втратам. Ключовими інструментами контролю є постійний моніторинг фінансового стану позичальника, цільового використання коштів та вартості забезпечення. Цей процес дозволяє оперативно реагувати на прострочення платежів шляхом ініціювання реструктуризації або активізації заходів щодо стягнення заборгованості. Таким чином, ефективний кредитний контроль є

життєво необхідним для збереження якості активів банку, мінімізації кредитних ризиків та забезпечення його довгострокової фінансової стійкості.

У таблиці 2.7 проведемо порівняльний аналіз реалізації принципів контролю в ПУМБ, Ощадбанку та ПриватБанку, що демонструють їх спеціалізацію та використання технологій.

Таблиця 2.7

Порівняння принципів кредитного контролю банків

Критерій	ПУМБ	Ощадбанк	ПриватБанк
Технології контролю	Скоринг, автоматизація	Інтеграція з державними програмами	Штучний інтелект, Big Data
Основний фокус	Бізнес-кредити	Соціальні та бізнес-програми	Масове кредитування
Моніторинг	Регулярний аналіз портфеля	Ручний і автоматизований контроль	Моніторинг у реальному часі

Джерело: побудовано автором на основі даних банківських установ

ПУМБ зосереджений на бізнес-кредитуванні, застосовуючи сучасні технології, зокрема скоринг і автоматизацію, для оцінки ризиків. Моніторинг кредитного портфеля здійснюється регулярно, що дозволяє оперативно реагувати на зміни у фінансовому стані позичальників.

Ощадбанк акцентує увагу на державних і соціальних програмах. Контроль реалізується через інтеграцію з державними структурами, що забезпечує прозорість процесів. Застосовуються як ручні, так і автоматизовані механізми перевірки.

ПриватБанк використовує інноваційні технології, такі як штучний інтелект і Big Data, для моніторингу масового кредитування. Завдяки цим технологіям банк забезпечує контроль у реальному часі, що підвищує ефективність управління ризиками.

Таким чином, кожен банк адаптує принципи контролю до своєї стратегії, використовуючи відповідні технології та методи для моніторингу кредитів.

Слід зазначити, що надання банківських позик супроводжується низкою проблем, які обумовлені економічними, технологічними та внутрішніми чинниками. Розглянемо основні з них:

1. *Недостатній аналіз кредитоспроможності позичальника.* Банки досить часто стикаються з труднощами через недостатньо глибоку оцінку фінансового стану клієнта. Це призводить до ризику дефолтів.

Для вирішення слід впроваджувати жорсткіші стандарти скорингу та використання автоматизованих систем для оцінки ризиків.

2. *Інформаційна асиметрія.* Позичальники часто надають неповну або недостовірну інформацію про свою фінансову спроможність.

Для вирішення слід використовувати централізовані бази даних, такі як кредитні бюро, для перевірки фінансової історії клієнтів.

3. *Високий рівень корупції та сторонніх впливів.* У деяких випадках рішення про надання кредиту приймаються на основі непрозорих критеріїв.

Для вирішення слід посилити внутрішній контроль та автоматизацію процесів ухвалення рішень.

4. *Економічна нестабільність.* У періоди кризи банки зіштовхуються зі зниженням платоспроможності клієнтів.

Для вирішення слід диверсифікувати кредитний портфель для мінімізації впливу зовнішніх факторів.

Важливо розглянути потенційні проблеми, що виникають при погашенні банківських кредитів.

1. *Неплатежі за кредитами.* Значна частка клієнтів не погашає кредити вчасно, що призводить до зростання частки NPL.

Для вирішення слід посилити моніторинг заборгованості та впроваджувати програми реструктуризації.

2. Високі процентні ставки. Високі ставки за кредитами ускладнюють погашення для позичальників.

Для вирішення слід знижувати кредитні ставки за рахунок оптимізації витрат банківської установи.

3. Відсутність дієвих інструментів стягнення. Недосконала законодавча база не завжди дозволяє банкам швидко стягнути борги.

Для вирішення слід провести реформу судової системи та посилити права кредиторів щодо повернення кредитів.

4. Військові дії та форс-мажорні обставини. Погіршення економічної ситуації внаслідок військових конфліктів призводить до масових дефолтів позичальників.

Для вирішення слід тимчасово заморозити виплати для постраждалих регіонів і впроваджувати пільгові програми.

Проведемо групування окреслених проблем і можливих шляхів їх вирішення у Табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Проблеми банківського кредитування та напрями їх вирішення

Проблема	Причина	Рішення
Недостатній аналіз кредитоспроможності	Неповна інформація	Впровадження автоматизованих систем
Інформаційна асиметрія	Недостовірна фінансова історія	Використання даних кредитних бюро
Високі процентні ставки	Висока вартість ресурсів	Оптимізація витрат банку

Джерело: побудовано автором самостійно

У Таблиці 2.3 визначені ключові проблеми, з якими стикаються банківські установи у процесі надання та погашення кредитів, їх причини та можливі рішення. Однією з головних проблем є недостатній аналіз кредитоспроможності позичальників. Це пов'язано з тим, що банки часто

мають неповну інформацію про фінансовий стан клієнта, що підвищує ризик видачі кредитів неплатоспроможним особам. Для вирішення цієї проблеми пропонується впровадження автоматизованих систем аналізу ризиків, які дозволяють проводити швидкий і точний аналіз фінансових показників клієнтів.

Ще однією серйозною проблемою є інформаційна асиметрія. Позичальники можуть надавати недостовірну або неповну інформацію про свою фінансову історію, що ускладнює оцінку їх реальної платоспроможності. Причиною цього є обмежений доступ банків до централізованих баз даних. Вирішенням цієї проблеми є використання кредитних бюро, які надають достовірну інформацію про фінансову історію клієнтів, мінімізуючи ризик неплатежів.

Високі процентні ставки також є суттєвою проблемою, оскільки вони роблять кредити менш доступними для позичальників і збільшують ризик дефолту. Це обумовлено високою вартістю залучених ресурсів та макроекономічними ризиками, які банки враховують при формуванні ставок. Зниження витрат банків за рахунок оптимізації внутрішніх процесів і впровадження цифрових технологій може сприяти зменшенню процентних ставок, роблячи кредити доступнішими.

Ще одна важлива проблема – відсутність дієвих інструментів стягнення заборгованості. Через недосконалість судової системи банки часто стикаються з труднощами у поверненні боргів, що уповільнює процес стягнення і збільшує частку прострочених кредитів. Реформа законодавства, спрямована на прискорення судових процедур і посилення прав кредиторів, є необхідною умовою для вирішення цієї проблеми.

Таким чином, кожна з цих проблем є важливою, але їх вирішення можливе за умови комплексного підходу. Впровадження новітніх технологій, розвиток законодавчої бази та поліпшення доступу до фінансових даних сприятимуть підвищенню ефективності управління кредитним портфелем банківських установ.

Надання банківських позик у ПУМБ, Ощадбанку та ПриватБанку супроводжується низкою проблем, які обумовлені економічними, технологічними та внутрішніми чинниками. Розглянемо основні труднощі, характерні для кожного з банків.

ПУМБ має такі основні складнощі.

1. Високі вимоги до бізнес-клієнтів:

- банк орієнтується на корпоративний сегмент, що супроводжується жорсткими вимогами до фінансової звітності, забезпечення та кредитоспроможності клієнтів;

- це обмежує доступність позик для малого бізнесу та стартапів.

2. Ризики кредитування МСБ:

- малий і середній бізнес є вразливим до економічних змін, що збільшує ризик непогашення позик.

3. Обмежене використання споживчих кредитів:

- частка споживчих кредитів у портфелі банку залишається нижчою порівняно з конкурентами, що зменшує його присутність у роздрібному сегменті.

Ощадбанк має такі основні проблеми.

1. Тривалість процедур:

- через участь у державних програмах процес отримання позики часто є складним і затягується через додаткові перевірки та бюрократію.

2. Висока залежність від державної підтримки:

- значна частина кредитів надається в рамках соціальних програм, що обмежує гнучкість банку у формуванні кредитної політики.

3. Обмежений обсяг інновацій:

- у порівнянні з приватними банками, Ощадбанк повільніше впроваджує сучасні технології, що ускладнює процес аналізу клієнтів і прискорення видачі позик.

ПриватБанк має такі основні проблеми.

1. Висока частка споживчих кредитів:

- основна увага приділяється фізичним особам, що створює дисбаланс у портфелі, оскільки бізнес-кредити та іпотека представлені меншою мірою.

2. Високі ризики неплатежів:

- кредити фізичним особам часто супроводжуються високим рівнем проблемної заборгованості через низький рівень забезпечення.

3. Залежність від технологій:

- автоматизовані системи оцінки ризиків не завжди враховують особливості окремих клієнтів, що може призводити до помилкових рішень.

Проведемо групування основних проблем у наданні банківських позик (Табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Основні проблеми в наданні банківських позик

Банк	Основні проблеми
ПУМБ	Жорсткі вимоги до бізнесу, ризики кредитування МСБ, обмежена частка споживчих кредитів
Ощадбанк	Тривалі процедури, залежність від державної підтримки, повільне впровадження інновацій
ПриватБанк	Висока частка споживчих кредитів, ризики неплатежів, автоматизація, яка не враховує індивідуальних особливостей

Джерело: побудовано автором самостійно

Проаналізувавши кредитну політику досліджуваних банківських установ, можна зробити наступні висновки.

1. Баланс портфеля.

ПУМБ і ПриватБанк мають дисбаланс між сегментами бізнесу та фізичних осіб, що вимагає більшої уваги до малозабезпечених або нових клієнтів.

2. Швидкість обслуговування.

Ощадбанк має суттєві затримки у процесі видачі позик, що обмежує його конкурентоспроможність.

3. Управління ризиками.

В усіх трьох банках залишається актуальним питання мінімізації ризиків проблемної заборгованості через впровадження інноваційних систем оцінки кредитоспроможності.

2.3. Оцінка інноваційних технологій покращення механізму банківського кредитування

В умовах динамічного розвитку фінансових ринків і зростаючої конкуренції банки активно впроваджують інноваційні технології для оптимізації процесу кредитування. Ці технології не лише покращують якість послуг для клієнтів, але й знижують ризики, підвищують ефективність процесів та сприяють більш гнучкому управлінню кредитним портфелем. Розглянемо сучасні підходи та технології, які використовуються для вдосконалення механізму кредитування.

Інноваційні технології у кредитуванні кардинально трансформують традиційні банківські процеси, підвищуючи швидкість, доступність та точність оцінки ризиків. Ядром цих змін є штучний інтелект (AI) та машинне навчання (ML), які дозволяють аналізувати великі масиви альтернативних даних (цифровий слід клієнта, поведінка в інтернеті) для автоматизованого скорингу та прогнозування його платоспроможності. Розвиток відкритих API та банкінг-as-a-service (BaaS) сприяє інтеграції кредитних пропозицій у продукти фінтех-компаній та повсякденні сервіси, роблячи кредитування «невидимим» і вбудованим у реальні потреби. Технології блокчейн та смарт-контракти мають потенціал для автоматизації та підвищення безпеки кредитних угод, особливо в сфері торговельного фінансування та міжбанківських операцій. Таким чином, інновації не лише оптимізують

витрати банків, але й розширюють фінансову інклюзію, надаючи кредитний доступ клієнтам з нетривіальною кредитною історією, водночас формуючи нові виклики у сфері кібербезпеки та захисту персональних даних.

Тому, насамперед, зосередимо увагу на інноваційних технологіях у кредитуванні, а саме: використання штучного інтелекту (AI) та машинного навчання (ML).

Штучний інтелект і машинне навчання активно використовуються для автоматизації аналізу кредитоспроможності клієнтів. Завдяки цим технологіям банки можуть швидше оцінювати ризики та ухвалювати обґрунтовані рішення щодо видачі кредитів (Табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Переваги використання AI та ML у банківському кредитуванні

Перевага	Опис
Автоматизація процесів	Зменшення часу на аналіз даних та ухвалення рішень
Точність оцінки ризиків	Підвищення точності прогнозування платоспроможності клієнтів
Виявлення шахрайства	Ідентифікація підозрілих транзакцій та недостовірних даних
Персоналізація пропозицій	Надання клієнтам індивідуальних кредитних умов

Джерело: побудовано автором самостійно

У Табл. 2.10 наведені основні переваги використання сучасних технологій у банківському кредитуванні, що суттєво підвищують ефективність та надійність цього процесу.

Перша перевага – автоматизація процесів, яка дозволяє значно скоротити час, необхідний для аналізу даних клієнтів та ухвалення рішень про видачу кредитів. Завдяки автоматизації банки можуть швидше реагувати на запити клієнтів, зменшуючи затримки та підвищуючи рівень

обслуговування. Крім того, це звільняє ресурси для виконання інших важливих завдань, мінімізуючи витрати на ручну роботу.

Друга важлива перевага – точність оцінки ризиків. Використання інноваційних інструментів, таких як штучний інтелект (AI) та машинне навчання (ML), дозволяє прогнозувати платоспроможність клієнтів з високою точністю. Ці технології враховують значно ширший набір параметрів, ніж традиційні підходи, що дозволяє банківським установам ефективніше управляти своїми кредитними портфелями та знижувати ризик неповернення кредитів.

Третя перевага – виявлення шахрайства, яке є критично важливим для забезпечення фінансової безпеки. Завдяки новітнім технологіям банки можуть ідентифікувати підозрілі транзакції та недостовірні дані у заявках на кредит. Це зменшує ризик фінансових втрат через шахрайські дії, що особливо актуально у сучасному цифровому середовищі.

Четверта перевага – персоналізація пропозицій. Використання великих масивів даних (Big Data) та алгоритмів машинного навчання дозволяє створювати індивідуальні кредитні умови для кожного клієнта. Такий підхід сприяє підвищенню лояльності клієнтів, оскільки вони отримують кредитні пропозиції, які відповідають їх потребам та фінансовим можливостям позичальників.

Таким чином, впровадження сучасних технологій у кредитування забезпечує банки значними перевагами, зокрема підвищенням ефективності, зниженням ризиків та покращенням якості обслуговування клієнтів. Це не лише дозволяє банкам залишатися конкурентоспроможними, але й сприяє створенню більш надійної та гнучкої фінансової системи.

Технології Big Data дозволяють аналізувати великі обсяги даних, включаючи соціально-економічні показники, поведінкові характеристики клієнтів, їхню активність у соціальних мережах тощо. Це сприяє більш детальному аналізу ризиків і створенню персоналізованих кредитних пропозицій.

Сучасні підходи до управління кредитним портфелем включають кредитні платформи та Blockchain-технології.

Цифрові кредитні платформи спрощують процес отримання кредитів. Клієнти можуть подати заявку онлайн, а банки використовують алгоритми для швидкої обробки запитів. Завдяки цьому:

- скорочується час розгляду заявок;
- мінімізуються витрати на обслуговування клієнтів;
- забезпечується прозорість процесу.

Blockchain забезпечує безпеку та прозорість транзакцій у процесі кредитування. Технологія дозволяє:

- захистити дані клієнтів від несанкціонованого доступу;
- спрощувати перевірку історії кредитів;
- автоматизувати виконання умов договору завдяки смарт-контрактам.

До переваг застосування Blockchain-технологій можна віднести наступні (Табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Переваги використання Blockchain у банківському кредитуванні

Перевага	Опис
Безпека даних	Шифрування інформації для захисту від кіберзагроз
Прозорість процесів	Можливість перевірки історії транзакцій
Автоматизація	Використання смарт-контрактів для спрощення виконання умов угод
Зменшення витрат	Скорочення адміністративних витрат завдяки автоматизації

Джерело: побудовано автором самостійно

У Табл. 2.11 розкрито ключові переваги впровадження сучасних технологій, зокрема блокчейн-рішень, у процесі банківського кредитування, акцентуючи на безпеці, прозорості, автоматизації та економії витрат.

Однією з основних переваг є безпека даних, яку забезпечує використання шифрування для захисту інформації від кіберзагроз. Завдяки блокчейну дані клієнтів стають недоступними для несанкціонованого доступу, що є особливо важливим в умовах зростання кількості кіберзлочинів у фінансовій сфері. Це сприяє підвищенню довіри клієнтів до банків та інших фінансових установ.

Наступна перевага – прозорість процесів, яку забезпечує можливість перевірки історії транзакцій. Блокчейн зберігає інформацію у вигляді незмінних записів, що дозволяє банкам і клієнтам легко перевіряти всі операції. Це знижує ризик шахрайства та помилок, підвищуючи загальну ефективність фінансової діяльності.

Автоматизація є ще однією суттєвою перевагою. Використання смарт-контрактів дозволяє спростити виконання умов угод. Смарт-контракти автоматично виконують запрограмовані дії, такі як виплата позики або її погашення, якщо дотримано визначених умов. Це усуває необхідність втручання третьої сторони, скорочує часові затрати та знижує ймовірність помилок.

Остання перевага – зменшення витрат. Автоматизація процесів значно скорочує адміністративні витрати банків, які раніше витрачали значні ресурси на обробку документації та управління процесами вручну. Економія коштів дозволяє банкам знижувати вартість кредитних продуктів, роблячи їх більш доступними для клієнтів.

У підсумку, впровадження сучасних технологій у фінансовій сфері приносить багато переваг, від підвищення безпеки та прозорості до скорочення витрат і спрощення операцій. Це сприяє підвищенню ефективності банківського кредитування та довіри між банками та їх клієнтами.

Оптимізація процесів банківського кредитування надзвичайно важлива.

1. Автоматизація кредитного скорингу на основі AI дозволяє банкам миттєво оцінювати ризики за кредитами. Традиційний скоринг базувався на

обмеженому наборі даних, тоді як сучасні підходи враховують значно ширший спектр інформації.

2. Впровадження CRM-систем сприяє ефективному управлінню відносинами з клієнтами, дозволяючи банкам:

- відстежувати історію взаємодії з клієнтами;
- пропонувати персоналізовані умови банківського кредитування;
- поліпшувати рівень обслуговування.

3. Мобільні додатки забезпечують клієнтам швидкий доступ до кредитних послуг, зокрема:

- подачу заявок на кредит;
- моніторинг стану заборгованості;
- отримання консультацій у режимі реального часу.

До викликів впровадження інновацій банківськими установами відносять:

1. *Фінансові витрати.* Високі витрати на впровадження нових технологій є одним із головних бар'єрів для банківських установ, особливо малих і середніх. Для вирішення цієї проблеми банки можуть співпрацювати з фінтех-компаніями.

2. *Кадрові проблеми.* Недостатня кваліфікація персоналу у сфері новітніх технологій уповільнює їх впровадження. Навчання співробітників та залучення експертів допомагає подолати ці виклики.

3. *Регуляторні обмеження.* Відсутність чітких нормативів для використання таких технологій, як Blockchain і AI, може стати перешкодою. Співпраця банків із регуляторами дозволить створити сприятливі умови для впровадження інновацій.

Важливо провести порівняльний аналіз традиційних і сучасних підходів до банківського кредитування та детально розглянути їх характеристики з метою визначення оптимального підходу до конкретної банківської установи (Табл. 2.12).

Порівняльний аналіз підходів до банківського кредитування

Характеристика	Традиційні підходи	Сучасні підходи
Швидкість ухвалення рішень	Кілька днів	До кількох хвилин
Використання технологій	Обмежене	Широке використання AI, Big Data, Blockchain
Оцінка ризиків	Стандартний скоринг	Інтелектуальний аналіз даних
Зручність для клієнтів	Низька	Висока

Джерело: побудовано автором самостійно

У Табл. 2.12 проведено порівняння традиційних і сучасних підходів до банківського кредитування за кількома ключовими характеристиками. Це порівняння ілюструє, як впровадження новітніх технологій змінює підходи до ухвалення рішень, оцінки ризиків та обслуговування клієнтів.

Перша відмінність стосується швидкості ухвалення рішень. У традиційних підходах цей процес займає кілька днів, оскільки він включає ручну перевірку документів і численні етапи погодження. У сучасних підходах, завдяки автоматизації та використанню технологій, таких як штучний інтелект, рішення можуть бути прийняті за кілька хвилин. Це суттєво підвищує ефективність роботи банківських установ і зручність для клієнтів.

Використання технологій також є ключовим фактором у трансформації банківських процесів. Традиційні підходи характеризуються обмеженим використанням технологій, що знижує ефективність та точність роботи. У сучасних системах активно впроваджуються AI (штучний інтелект), Big Data (великі дані) та Blockchain (блокчейн). Ці інструменти дозволяють банкам швидко обробляти великі обсяги інформації, забезпечувати високу точність оцінки ризиків та створювати надійні системи управління даними.

Щодо оцінки ризиків, традиційні підходи використовують стандартний скоринг, який базується на фіксованих показниках і має обмежену гнучкість. Сучасні підходи застосовують інтелектуальний аналіз даних, що дозволяє враховувати більше факторів, таких як поведінкові моделі клієнтів, ринкові тенденції та історичні дані. Це забезпечує більш точне прогнозування ризиків і мінімізацію кредитів, що не працюють.

Останнім, але не менш важливим аспектом, є зручність для клієнтів. У традиційних підходах клієнти часто стикаються зі складними процедурами, що робить процес отримання кредиту менш комфортним. Натомість сучасні підходи орієнтовані на клієнта, пропонуючи прості й зрозумілі рішення. Використання цифрових платформ дозволяє подавати заявки онлайн, отримувати швидкий зворотний зв'язок і зручно керувати кредитами через мобільні додатки.

Таким чином, порівняння традиційних і сучасних підходів свідчить про значний прогрес у сфері банківського кредитування. Сучасні підходи забезпечують швидкість, ефективність, точність і високий рівень обслуговування клієнтів, що є важливим кроком до адаптації банківської системи до сучасних викликів.

Інноваційні технології та сучасні підходи докорінно змінюють механізм кредитування. Впровадження AI, Big Data, Blockchain і цифрових платформ дозволяє банкам підвищувати ефективність, знижувати витрати та покращувати якість обслуговування клієнтів. Однак для повноцінної реалізації цих змін необхідно подолати низку викликів, зокрема фінансові та регуляторні обмеження, а також забезпечити навчання персоналу. У перспективі ці зусилля забезпечать сталий розвиток банківської системи та сприятимуть економічному зростанню, навіть в умовах економічної невизначеності та військових дій.

Інноваційні технології та сучасні підходи значно впливають на банківський сектор, зокрема на процеси банківського кредитування. Завдяки впровадженню автоматизації, штучного інтелекту (AI), великих даних (Big

Data) та Блокчейн-технологій банки підвищують ефективність роботи, зменшують ризики та забезпечують кращий клієнтський досвід.

Основними напрямками впровадження інновацій є:

- автоматизація процесів полягає у скороченні часу на ухвалення рішень і зниження витрат;
- штучний інтелект і Big Data дає можливість покращення скорингових моделей, точніший аналіз кредитоспроможності клієнтів;
- Блокчейн забезпечує прозорість і безпеку угод;
- цифрові платформи використовують мобільні додатки та онлайн-сервіси для подачі заявок і моніторингу позик;
- моделі поведінкового кредитування дозволяють провести аналіз поведінки клієнтів для персоналізації кредитних продуктів.

Банківські установи досить активно використовують інновації при здійсненні банківського кредитування.

1. ПУМБ активно впроваджує:

- Скоринг на основі Big Data. Аналіз великих даних для оцінки кредитоспроможності клієнтів. Це дозволяє скоротити час на ухвалення рішень і зменшити ризик неплатежів.
- Автоматизовані кредитні процеси. Банк запровадив платформи для онлайн-кредитування, що дозволяють подати заявку та отримати рішення без відвідування відділення.
- Інтеграція мобільних додатків. У додатку ПУМБ клієнти можуть переглядати графіки платежів, погашати кредити та отримувати персоналізовані пропозиції.

2. Ощадбанк має інноваційні активності, що пов'язані з:

- Участь у державних програмах. Банк впроваджує цифрові рішення для іпотечних кредитів у межах державних ініціатив, зокрема «Доступна іпотека». Це спрощує процедуру подачі заявок та моніторинг.
- Персоналізовані рішення. Використання сучасних аналітичних платформ для найкращих умов кредитування для різних категорій клієнтів.

- Мобільний додаток Ощад 24/7. Банк інтегрував функцію онлайн-подачі заявок на кредити, що дозволяє оперативно отримувати рішення.

3. ПриватБанк застосовує:

- штучний інтелект у скорингу. Банк використовує AI для миттєвого ухвалення рішень щодо споживчих кредитів. Це значно скорочує час від подачі заявки до отримання коштів.

- мобільний банкінг (Приват24). Клієнти можуть не лише подавати заявки, а й отримувати повний контроль над своїми кредитами, включаючи графік платежів і нагадування.

- термінали самообслуговування. Широка мережа терміналів дозволяє здійснювати платежі та погашення кредитів у зручному форматі.

Проведемо групування інновацій при роботі з банківськими позиками (Табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Використання інноваційних технологій у банках

Напрямок інновацій	ПУМБ	Ощадбанк	ПриватБанк
Скоринг та аналіз ризиків	Big Data для кредитоспроможності	Аналітичні платформи для персоналізації	AI для миттєвого скорингу
Автоматизація процесів	Онлайн-кредитування	Цифрові рішення в іпотеці	Автоматизовані рішення через Приват24
Мобільний банкінг	Перегляд графіків і погашення кредитів	Подання заявок через Ощад 24/7	Повний контроль через Приват24
Безпека та прозорість	Автоматизовані платформи	Інтеграція з держпрограмами	Миттєві операції через термінали

Джерело: побудовано автором самостійно

Аналіз даних табл. 2.13 дає можливість зробити висновок, що:

ПУМБ – акцентує увагу на автоматизації кредитних процесів і використанні Big Data для оцінки ризиків.

Ощадбанк - інтегрує сучасні технології для реалізації державних програм і покращення доступу до кредитування.

ПриватБанк – лідирує у впровадженні мобільного банкінгу та автоматизованих рішень для масового кредитування.

Інноваційні підходи значно підвищують ефективність роботи банків, знижують ризики та сприяють створенню зручного клієнтського досвіду.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

3.1. Розробка нових стратегій управління кредитним портфелем

Управління кредитним портфелем є одним із ключових аспектів діяльності банків, адже саме кредити займають значну частину активів банківських установ. Ефективне управління дозволяє знизити ризики неповернення кредитів, збалансувати структуру портфеля та забезпечити стабільну дохідність банку.

Основними напрямками підвищення ефективності управління кредитним портфелем є:

1. Диверсифікація портфеля:
 - розподіл кредитів між різними секторами економіки, типами клієнтів і регіонами;
 - мінімізація концентрації ризиків.
2. Управління ризиками:
 - використання сучасних скорингових моделей та аналітичних платформ;
 - зниження частки проблемних кредитів через моніторинг і реструктуризацію.
3. Автоматизація процесів:
 - впровадження технологій Big Data, штучного інтелекту (AI) та автоматизованих систем для аналізу портфеля.
4. Контроль за структурою портфеля:
 - балансування між коротко- та довгостроковими банківськими кредитами;
 - збереження ліквідності банку через управління часткою непрацюючих кредитів (NPL) (Табл. 3.1).

Основні підходи до підвищення ефективності кредитного портфеля

Напрямок	Мета	Інструменти
Диверсифікація	Мінімізація ризиків	Розподіл кредитів між секторами, географічними регіонами
Управління ризиками	Зниження рівня проблемних кредитів (NPL)	Скоринг, моніторинг, реструктуризація
Автоматизація	Прискорення аналізу та моніторингу	Big Data, AI, автоматизовані системи
Контроль за структурою	Баланс ліквідності	Регулярний аналіз портфеля

Джерело: побудовано автором самостійно

Основними підходами до підвищення ефективності кредитного портфеля (табл. 3.1) є:

1. Диверсифікація спрямована на мінімізацію ризиків через розподіл кредитів між різними секторами економіки та регіонами. Це дозволяє уникати надмірної залежності від окремих сегментів.

2. Управління ризиками передбачає зниження частки проблемних кредитів (NPL) за допомогою скорингу, моніторингу та реструктуризації заборгованостей.

3. Автоматизація прискорює аналіз і моніторинг кредитного портфеля завдяки використанню Big Data, штучного інтелекту (AI) та автоматизованих систем.

4. Контроль за структурою портфеля забезпечує баланс ліквідності через регулярний аналіз і корекцію складу кредитного портфеля.

Ці напрями дозволяють банкам ефективніше управляти ризиками, забезпечувати стабільність та покращувати фінансові результати.

1. ПУМБ використовує наступні інструменти управління ризиками:

- Диверсифікація. Банк приділяє значну увагу бізнес-кредитуванню (38-40% портфеля) та поступово збільшує частку споживчих позик. Це дозволяє зменшувати ризики, пов'язані з конкретними секторами економіки.

- Управління ризиками. Банк використовує Big Data для скорингової оцінки клієнтів і впровадження автоматизованих систем моніторингу кредитоспроможності.

- Автоматизація процесів. Онлайн-кредитування через мобільний додаток дає змогу зменшити витрати часу та підвищити ефективність роботи з клієнтами.

2. Ощадбанк використовує наступні інструменти управління ризиками:

- Диверсифікація:

Значна частка кредитів спрямована на підтримку соціальних програм та малого бізнесу, що дозволяє зберігати збалансовану структуру портфеля.

- Управління ризиками. Проводиться ретельний аналіз клієнтів через аналітичні платформи, особливо у державних програмах. У випадку проблемних кредитів активно використовується реструктуризація.

- Автоматизація. Цифрові рішення, такі як Ощад 24/7, дозволяють швидше обробляти дані та моніторити виконання зобов'язань.

3. ПриватБанк використовує наступні інструменти управління ризиками:

- Диверсифікація. Орієнтація на масове споживче кредитування (до 60% портфеля) компенсується поступовим розвитком іпотеки та бізнес-програм.

- Управління ризиками. AI забезпечує миттєвий скоринг, що дозволяє швидко ухвалювати рішення. Непрацюючі кредити мінімізуються завдяки інтеграції з базами даних і моніторингу через Big Data.

- Автоматизація. Приват24 забезпечує повну автоматизацію процесів: подання заявок, управління кредитами та нагадування про платежі.

Підходи до управління кредитними ризиками наведені у Табл. 3.2.

Приклади підходів до управління кредитним портфелем у банках

Банк	Диверсифікація	Управління ризиками	Автоматизація процесів
ПУМБ	Баланс між бізнес- і споживчими кредитами	Скоринг через Big Data	Онлайн-кредитування
Ощадбанк	Соціальні програми та малий бізнес	Реструктуризація проблемних позик	Ощад 24/7
ПриватБанк	Масове кредитування фізичних осіб	AI для скорингу	Повна автоматизація через Приват24

Джерело: побудовано автором самостійно

Аналіз даних Табл. 3.2 показав, що основними підходами до управління кредитним портфелем у банках є:

1. ПУМБ забезпечує стабільність портфеля завдяки диверсифікації та автоматизації, орієнтуючись на корпоративний сегмент і споживчі кредити.
2. Ощадбанк робить акцент на соціальні програми, що потребують додаткового контролю та глибшої аналітики для управління банківськими ризиками.
3. ПриватБанк максимально використовує інноваційні технології для автоматизації та ефективного управління масовим споживчим кредитуванням.

Розширене використання інновацій та індивідуальний підхід до управління ризиками дозволяють банкам досягати вищої ефективності та стабільності.

3.2. Адаптація банківських процесів до змін у поведінці клієнтів щодо отримання та погашення позик

У сучасних умовах банки стикаються зі швидкими змінами у поведінці клієнтів, що пов'язано з діджиталізацією, розвитком технологій і зростаючими очікуваннями щодо зручності та швидкості послуг. Адаптація банківських процесів до цих змін є ключовим завданням для збереження конкурентоспроможності та підвищення лояльності клієнтів.

Основні зміни у поведінці клієнтів:

1. Перехід до онлайн-банкінгу: більшість клієнтів віддають перевагу дистанційним каналам взаємодії.
2. Зростання попиту на персоналізацію: клієнти очікують індивідуальних пропозицій, які відповідають їх фінансовим потребам.
3. Попит на швидкість і простоту операції повинні бути максимально зручними та доступними в кілька кліків.
4. Підвищення ролі соціальної відповідальності: клієнти надають перевагу банкам, які підтримують сталий розвиток і соціальні ініціативи.

Напрями адаптації банків:

- провадження мобільних додатків і онлайн-сервісів;
- розвиток клієнтоорієнтованих продуктів і послуг;
- використання штучного інтелекту для аналізу потреб клієнтів;
- автоматизація процесів і зменшення часу на обслуговування.

Приведемо приклади та виконаємо аналіз адаптації досліджуваних банківських установ.

1. ПУМБ:

- діджиталізація обслуговування. ПУМБ активно впроваджує мобільний додаток для управління фінансами, подачі заявок на кредити та відстеження графіків погашення;
- індивідуалізація: використання Big Data дозволяє створювати персоналізовані пропозиції для клієнтів;

- автоматизація через онлайн-кредитування забезпечує швидке ухвалення рішень, що відповідає очікуванням клієнтів.

2. Ощадбанк:

- державні програми в цифровому форматі. Ощадбанк інтегрував програми, такі як «Доступна іпотека», у цифрові сервіси, спрощуючи процеси для клієнтів;

- підтримка малого бізнесу. Банк адаптував свої продукти для підприємців, включаючи онлайн-оформлення кредитів та дистанційний супровід;

- соціальні ініціативи. Акцент на підтримці соціальних і екологічних програм привертає клієнтів, орієнтованих на сталий розвиток.

3. ПриватБанк:

- повна діджиталізація, зокрема через додаток «Приват24» клієнти можуть здійснювати всі операції, від подачі заявок до погашення кредитів;

- швидкість обслуговування через AI-скоринг дозволяє ухвалювати рішення щодо кредитів за кілька хвилин;

- масова персоналізація через штучний інтелект, що аналізує поведінку клієнтів, надаючи їм індивідуальні пропозиції через додаток.

Методи адаптації процесів у банківських установах:

1. ПУМБ робить акцент на персоналізації та діджиталізації, орієнтуючись на бізнес-клієнтів і фізичних осіб, що потребують швидких рішень.

2. Ощадбанк розвиває свої сервіси для підтримки соціально важливих груп і малого бізнесу, адаптуючи продукти до державних ініціатив.

3. ПриватБанк демонструє лідерство у повній автоматизації процесів, забезпечуючи швидкість і масову персоналізацію для фізичних осіб.

Банки, адаптуючи свої процеси до змін у поведінці клієнтів, зберігають свою конкурентоспроможність, залучають нових клієнтів і підвищують лояльність існуючих.

3.3. Шляхи інтеграції моделей сталого розвитку у механізм банківського кредитування

Сталий розвиток (sustainable development) у банківській сфері передбачає врахування екологічних, соціальних та управлінських факторів (ESG-фактори) у процесах надання кредитів. Інтеграція сталого розвитку в кредитний механізм є відповіддю на сучасні виклики, що пов'язані зі зміною клімату, зростанням нерівності та потребою у корпоративній соціальній відповідальності.

Основні напрями інтеграції:

1. Екологічне кредитування:
 - фінансування проєктів із відновлюваної енергетики, енергоефективності та екологічних ініціатив.
2. Соціально орієнтовані кредити:
 - підтримка малого бізнесу, стартапів, підприємств із соціальним впливом.
3. Програми для сталого розвитку:
 - кредити на електротранспорт, інноваційні технології у сфері охорони навколишнього середовища.
4. Оцінка ESG-ризиків:
 - врахування екологічних і соціальних ризиків при оцінці кредитоспроможності клієнтів.

Інтеграція сталого розвитку в кредитування сприяє зниженню екологічного впливу, підтримці місцевих громад та зміцненню репутації банків як соціально відповідальних установ.

1. ПУМБ реалізує концепцію сталого розвитку через низку загальних заходів:

- екологічні кредити. ПУМБ пропонує фінансування для проєктів із підвищення енергоефективності, зокрема модернізації підприємств і впровадження екологічних технологій;

- програми для малого бізнесу. Банк особливу увагу приділяє фінансуванню підприємств, які працюють у сфері зеленої енергетики та екологічних інновацій;

- інтеграція ESG-ризиків. ПУМБ впроваджує системи оцінки ESG-факторів для бізнес-клієнтів, щоб забезпечити довгострокову сталість фінансованих проєктів.

2. Ощадбанк реалізує концепцію сталого розвитку через:

- державні програми. Ощадбанк активно бере участь у програмах «теплих кредитів» та «Доступна іпотека», які спрямовані на зменшення споживання енергії та підвищення енергоефективності житла за рахунок бюджетних коштів;

- соціальне кредитування. Банк пропонує вигідні умови для малого бізнесу та підприємств із соціальним впливом, таких як фермерські господарства та кооперативи;

- екологічні ініціативи. Ощадбанк підтримує фінансування проєктів із розвитку відновлюваних джерел енергії, таких як вітряні та сонячні електростанції.

3. ПриватБанк приймає участь у сталому розвитку завдяки:

- фінансування електротранспорту. Банк пропонує кредити на придбання електромобілів із пільговими умовами, стимулюючи розвиток чистого транспорту;

- підтримка інновацій. ПриватБанк інвестує в проєкти зі скорочення викидів CO₂, співпрацюючи з підприємствами, що займаються екологічними технологіями;

- автоматизація ESG-оцінки. Банк використовує штучний інтелект для аналізу ESG-факторів клієнтів, що дозволяє враховувати сталість бізнесу при ухваленні кредитних рішень.

Розглянемо взаємозв'язок реалізації концепції сталого розвитку досліджуваними банками і процесом здійснення банківського кредитування (Табл. 3.3).

Інтеграція сталого розвитку у кредитування

Напрямок	ПУМБ	Ощадбанк	ПриватБанк
Екологічні кредити	Фінансування енергоефективності	«Теплі кредити»	Кредити на електромобілі
Соціальне кредитування	Програми для малого бізнесу	Підтримка фермерів та кооперативів	Стартапи з екологічним впливом
Інновації у сталому розвитку	Оцінка ESG-ризиків	Підтримка проєктів відновлюваної енергетики	AI для оцінки сталості проєктів

Джерело: побудовано автором самостійно

Аналіз даних Табл. 3.3 дозволяє виділити напрями інтеграції сталого розвитку у банківське кредитування.

1. ПУМБ активно підтримує екологічні та соціально орієнтовані проєкти, впроваджуючи оцінку ESG-ризиків для довгострокової стабільності.
2. Ощадбанк робить акцент на державних програмах, таких як «теплі кредити», та підтримує фермерські господарства й екологічні ініціативи.
3. ПриватБанк орієнтується на інноваційні проєкти, включаючи фінансування електротранспорту, використовуючи AI для ESG-оцінки.

Інтеграція сталого розвитку в кредитування дозволяє банкам сприяти сталому економічному зростанню, зменшувати екологічний вплив та посилювати соціальну відповідальність.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження було зроблено такі основні висновки та розроблено рекомендації:

1. Тема механізму надання та погашення банківських позик є надзвичайно актуальною в умовах сучасного економічного середовища. Ефективність цього механізму має вирішальне значення як для стабільності банківської системи, так і для розвитку економіки в цілому. Постійне зростання вимог клієнтів до доступності, швидкості та зручності кредитування вимагає від банків адаптації їхніх процесів та впровадження інноваційних підходів до управління позиковими операціями.

2. У дослідженні було визначено теоретико-методичні основи банківського кредитування, зокрема розкрито сутність та принципи механізму надання і погашення позик. Процес кредитування розглядався як комплекс взаємопов'язаних етапів: подання заявки, оцінка кредитоспроможності, формування умов договору, видача коштів та контроль за виконанням зобов'язань. Визначено, що ключовим елементом цього механізму є забезпечення збалансованості між задоволенням потреб клієнтів і мінімізацією ризиків для банків.

3. Розробка ефективного механізму погашення позик також відіграє важливу роль у фінансовій стабільності банків. Аналіз існуючих підходів до погашення, таких як ануїтетні, диференційовані платежі чи одноразове повернення суми, вказує на необхідність врахування індивідуальних потреб клієнтів. Водночас впровадження гнучких умов реструктуризації дозволяє банкам знижувати рівень проблемної заборгованості та підтримувати лояльність позичальників.

4. Економічна сутність механізму банківського кредитування полягає у поєднанні всіх його компонентів – від оцінки кредитоспроможності клієнтів до оптимізації процесу погашення. Визначальним фактором є застосування сучасних технологій, таких як Big Data, штучний інтелект і автоматизація процесів, які дозволяють банкам забезпечувати швидкість ухвалення рішень,

знижувати ризики та підвищувати ефективність управління кредитним портфелем.

5. Для розробки комплексного підходу до оптимізації механізму кредитування були використані декілька підходів: ризик-орієнтоване управління, яке дозволяє ідентифікувати потенційні загрози й мінімізувати їх; персоналізоване кредитування, що забезпечує задоволення індивідуальних потреб клієнтів за рахунок аналізу їхньої поведінки та фінансової історії; автоматизація та цифровізація процесів, які спрямовані на спрощення обслуговування клієнтів, скорочення часу обробки заявок та підвищення зручності погашення позик.

6. Прогнозування було проведено із застосуванням системної динаміки, що дозволяє враховувати взаємозв'язок між усіма компонентами кредитного процесу. Такий підхід дозволяє моделювати різні сценарії функціонування банківської системи, оцінювати вплив змін і ухвалювати стратегічні рішення на основі аналізу даних.

7. Практичне значення дослідження полягає у тому, що запропонована модель кредитного механізму може бути адаптована до потреб різних банківських установ. Її використання дозволяє вдосконалити процеси кредитування, оптимізувати управління ризиками та покращити взаємодію з клієнтами.

8. На прикладі роботи провідних українських банків, таких як ПУМБ, Ощадбанк та ПриватБанк, було продемонстровано, як застосування інноваційних технологій та адаптація до змін у поведінці клієнтів дозволяють досягати значних результатів у сфері банківського кредитування. Зокрема, автоматизація процесів, впровадження мобільних додатків і використання аналітичних платформ сприяють підвищенню доступності та зручності банківських послуг.

9. Рекомендації щодо вдосконалення механізму кредитування включають розвиток клієнтоорієнтованих продуктів та послуг (застосування індивідуального підходу до клієнтів сприятиме їхній лояльності та

залученню нових позичальників); впровадження сучасних технологій (використання штучного інтелекту, Big Data та автоматизації дозволить підвищити точність оцінки кредитоспроможності та знизити ризики); інтеграція ESG-факторів (врахування екологічних, соціальних та управлінських аспектів при наданні кредитів дозволить підвищити відповідальність банків і покращити їхню репутацію).

10. Таким чином, механізм надання та погашення банківських позик є складною системою, яка потребує постійної адаптації до нових умов ринку, зміни потреб клієнтів та впровадження сучасних технологій. Оптимізація цього механізму сприятиме розвитку банківської системи, зміцненню економіки та підвищенню рівня задоволеності клієнтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко М.Д. Капітал банку питання теорії і практики: Монографія. Київ: КНЕУ, 2002. 276 с.
2. Antoun, R., Coskun, A., & Georgiezski, B. (2018). Determinants of financial performance of banks in Central and Eastern Europe. *Business and Economic Horizons (BEH)*, 14(1232-2019-853), 513-529.
3. Асоціація українських банків. АУБ. URL: <https://aub.org.ua/>
4. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 328 с.
5. The Bank Analyst's Handbook Money, risk and conjuring tricks / Stephen M Frost, 2004. 575 p.
6. The Bank Credit Analysis Handbook / J.G.P. Delhaise, Wiley. Second Edition. 2013. 924 p.
7. Банк сьогодні. ПУМБ. URL: <https://about.pumb.ua/finance>
8. Berger, A. N., & Bouwman, C. H. S. (2009). Bank liquidity creation. *Review of Financial Studies*, Vol. 22, no. 9. P. 3779 – 3837.
9. Бойко А.С. Особливості надання депозитних послуг у комерційних банках України. *Актуальні проблеми економіки, фінансів, обліку та права: теорія та практика*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Рівне, 20 грудня 2024 р.). Рівне: ЦФЕНД, 2024. 63 с. URL: <https://www.economics.in.ua/2024/12/20-2024.html>
10. Бойко А.С. Формування ресурсної бази банків України: сучасний стан і шляхи покращення / А.С. Бойко, І.І. Румик. *Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку*: матеріали VI Міжнародної конференції (5-6 грудня 2024 р., м. Київ). Київ: Університет «КРОК», 2024. URL: <https://conf.krok.edu.ua/SRE/SRE-2024/paper/view/2508>
11. Васюренко Л.Ф. Ресурси комерційного банку: теоретичний та прикладний аналіз: монографія. Харків: ПП Яковлева, 2003. 88 с.

12. Вожжов А.П., Клименко А.І. Капітал комерційних банків як складова ресурсів банківської системи. *Банківська справа*. 2003. № 4. С. 83-95.
13. Волохата К.О. Сутність і значення ресурсної бази банків. *Вісник Університету банківської справи НБУ*. 2011. №1. С. 147-154.
14. Гізатулліна О.М. Фінансова стійкість підприємства: економічна сутність та методика оцінки. *Прометей*. 2010. № 2. С. 239-244.
15. Gale D., Allen F. (2007). *Understanding Financial Crises*. Oxford University Press. URL: <https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php.pdf0%9D%2C%20p.%201-26.pdf>
16. Грушко В.І., Наконечна О.С., Чумаченко О.Г. Національні фінанси: Підручник. Київ : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2017. 660 с.
17. Довгань Ж.М. Оптимізація ресурсної бази комерційного банку. *Фінанси України*. 2001. № 6. С. 128-135.
18. Домбровська Л.В. Сучасні тенденції в управлінні ресурсами комерційних банків України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №21. С. 39-44.
19. Донець Л.І Економічні ризики та методи їх вимірювання: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
20. Завадський Й.С., Осовська Т.В., Юшкевич О.О. Економічний словник. Київ: Кондор, 2016. 358 с.
21. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2005. 714 с.
22. Землячов С.В. Сутність, джерела формування та значення ресурсної бази комерційних банків. URL: <http://fbi.cfuv.ru/wpcontent/uploads/2017/09/012zemlyach.pdf>
23. *The Economics of Money, Banking and Financial Markets*, Author: F. Mishkin, Publisher: Pearson Education Inc, ISBN-10: 0-321-63976-6.

24. Єпіфанова А.О., Васильєва Т.А. Управління ризиками банків: монографія: у 2 т. Т. 1 : Управління ризиками базових банківських операцій. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. 420 с.
25. Івасів І.Б. Ліквідність банку в умовах маркетинго-орієнтованого менеджменту. *Фінанси України*. 2003. № 1. С. 109–116.
26. Ігнатишин М.В. Ресурсна база комерційних банків та її роль у механізмі розвитку банківського бізнесу. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Сер. : Економіка. 2017. Вип. 1. С. 205-209.
27. Інформація для акціонерів і стейкхолдерів. ОщадБанк. URL: <https://www.oschadbank.ua/zvitnist-emitenta-cinnih-paperiv>
28. Інформація для акціонерів і стейкхолдерів. ПриватБанк. URL: <https://privatbank.ua/shareholder-stakeholder-information>
29. Консолідований звіт про фінансовий стан станом за 31 грудня 2023 року. URL: https://static.privatbank.ua/files/doc1_09092024.pdf
30. Кочетигова Т.В., Пяничук Д.О. Економічна сутність та необхідність формування фінансових ресурсів комерційного банку. *Гроші, фінанси і кредит*. 2017. Випуск 16. С. 726– 729.
31. Кочетков В.М., Омельченко О.В. Основи діяльності комерційного банку: Навч. посібник. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2002. 96 с.
32. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий аналіз. Підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 392 с.
33. Краснова І.В., Громницька І.Ю. Структурна позиція ліквідності банківської системи в циклічних умовах. *Ефективна економіка*. 2023. № 9. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.9.19>
34. Кузьмінський, В., Кириліченко, А. Фінансові інновації у формуванні безпеки банківської установи. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2025. №1(77). С. 107-116. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-77-107-116>

35. Кутідзе Л.С., Гранько О.А. Структура залучення фінансових ресурсів комерційним банком: деформація під впливом світової фінансової кризи. *Економічний простір*. 2009. № 23/2. С. 131-139.
36. Лавренюк В. В., Журавльов О. С. Управління ліквідністю банків на макро- та мікрорівнях. *Проблеми економіки*. 2023. № 2 (56). С. 213–223. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-2-213-223>
37. Лаврушин О.І. Формування фінансових ресурсів комерційних банків. *Фінанси України*. 2011. №7. С. 110-115.
38. Лаптева Т.С., Румик І.І. Фінансова санація як засіб відновлення платоспроможності комерційних банків. *Актуальні питання сучасної науки та практики: матеріали науково-практичної конференції (м. Київ, 15 листопада 2018 р.)* Київ: Університет «КРОК», 2018. С. 207-209. URL: http://library.krok.edu.ua/media/library/category/materiali-konferentsij/2018-11-15_materiali-%D1%81onference-krok.pdf
39. Левкович О.В., Калашнікова Ю.М. Управління фінансовими ресурсами банку. *Ефективна економіка*. 2022. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2022_11_38
40. Любкіна О., Охрименко І., Ярошенко С. До питання регулювання ліквідності банків України: стан та проблеми на тлі війни. *Наукові перспективи*. 2023. № 9(39). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-9\(39\)-364-380](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-9(39)-364-380)
41. Методичні рекомендації з управління ризиками в платіжних системах. Київ: Національний банк України, 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Guidelines_risk_management_ps.pdf
42. Мороз А.М. Банківські операції: підручник. / [А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.]; за заг. ред. д.е.н., проф. А.М. Мороза. Київ: КНЕУ, 2000. 384 с.
43. Horvátová, E. (2010). Method of banks valuation. *Economic analysis*, 43(1-2).

44. Hrdý, M. (2018). Valuation standards for commercial banks in the financial theory and their analysis. *Prague Economic Papers*, 27(5).
45. Онишко С.В. Трансформація депозитної політики банків під впливом наслідків фінансової кризи. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2011. № 1. С. 377-384.
46. Офіційний веб-сайт Приватбанку. Про Банк. URL: <https://privatbank.ua/>
47. Офіційний веб-сайт Приватбанку. Умови та правила надання банківських послуг. URL: <https://privatbank.ua/terms>
48. Патрікац Л., Крохмалюк Д. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України. *Вісник НБУ*. 2004. № 1. С. 38-43.
49. Прагова Р.І. Аналіз фінансового стану підприємств. *Галицькі контракти*. 2017. № 3. 50 с.
50. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент банку: Навч. посіб. 3-тє вид., доповнене та перероблене, Київ: КНЕУ, 2012. 338 с.
51. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : постанова Національного банку України від 11.06.2018 р. № 64. *Офіційний вісник України*. 2018. № 51. ст. 1697. с. 56–115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>
52. Ричаківська В. Проблеми розкриття інформації у фінансовій звітності банків. *Вісник НБУ*. 2004. № 7. С. 4-5.
53. Risk management in banking / J. Bessis, Wiley. Third edition, 2010. 821 p.
54. Румик І., Бойко А., Шилько І. Особливості формування ресурсного потенціалу і забезпечення ліквідності банківських установ в умовах невизначеності. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2024. №4(76). С. 11-21. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-76-11-21>
55. Румик І.І. Розвиток фінансового сектору: стан, фінансова інклюзія, візія та стратегія дій. *Соціально-економічні та правові аспекти*

розвитку суспільства: колективна монографія / за ред. С.М. Лаптева, І.П. Мігус. Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2020. С. 147-160. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/monografiji/laptev_0005.pdf

56. Савлук М.І. Гроші та кредит: підручник. Київ: КНЕУ, 2006. 744 с.

57. Скрипін В. «Приват24» у числах і не тільки: трохи цікавої статистики від «Приватбанку». URL: <https://itc.ua/news/privat24-v-chislah-i-ne-tolko-nemnogo-zanyatnoy-statistiki-ot-privatbanka-blizhayshieplanyi-i-novyie-razrabotki/>

58. Соколов О. Практика страхування депозитів у розвинутих країнах світу. *Україна фінансова*. URL: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/strah_rynok/059.htm

59. Статут АТ КБ «ПриватБанк». URL: https://static.privatbank.ua/files/statut_privatbank.pdf

60. Швець Н.Р. Аналіз та оцінка ресурсів банку: монографія. Чернівецький нац. ун-т. Чернівці: Рута. 2006. 168 с.

61. Шилько І.О., Чумаченко О.Г. Ліквідність комерційного банку у системі його фінансової стійкості. *Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку: матеріали VI Міжнародної конференції (5-6 грудня 2024 р., м. Київ)*. Київ: Університет «КРОК», 2024.

62. Шульга М.П., Мельникова І.М. Банківське депозитне обслуговування фізичних осіб: навч. посіб. Київ: КДТЕУ, 1999. 143 с.

63. Щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту у банках України : лист Національного банку України від 29.01.2004 р. № 25-211/3825-04. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v382500-04#Text>

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис. Структурно-логічна схема взаємозв'язків між обраними компонентами системи

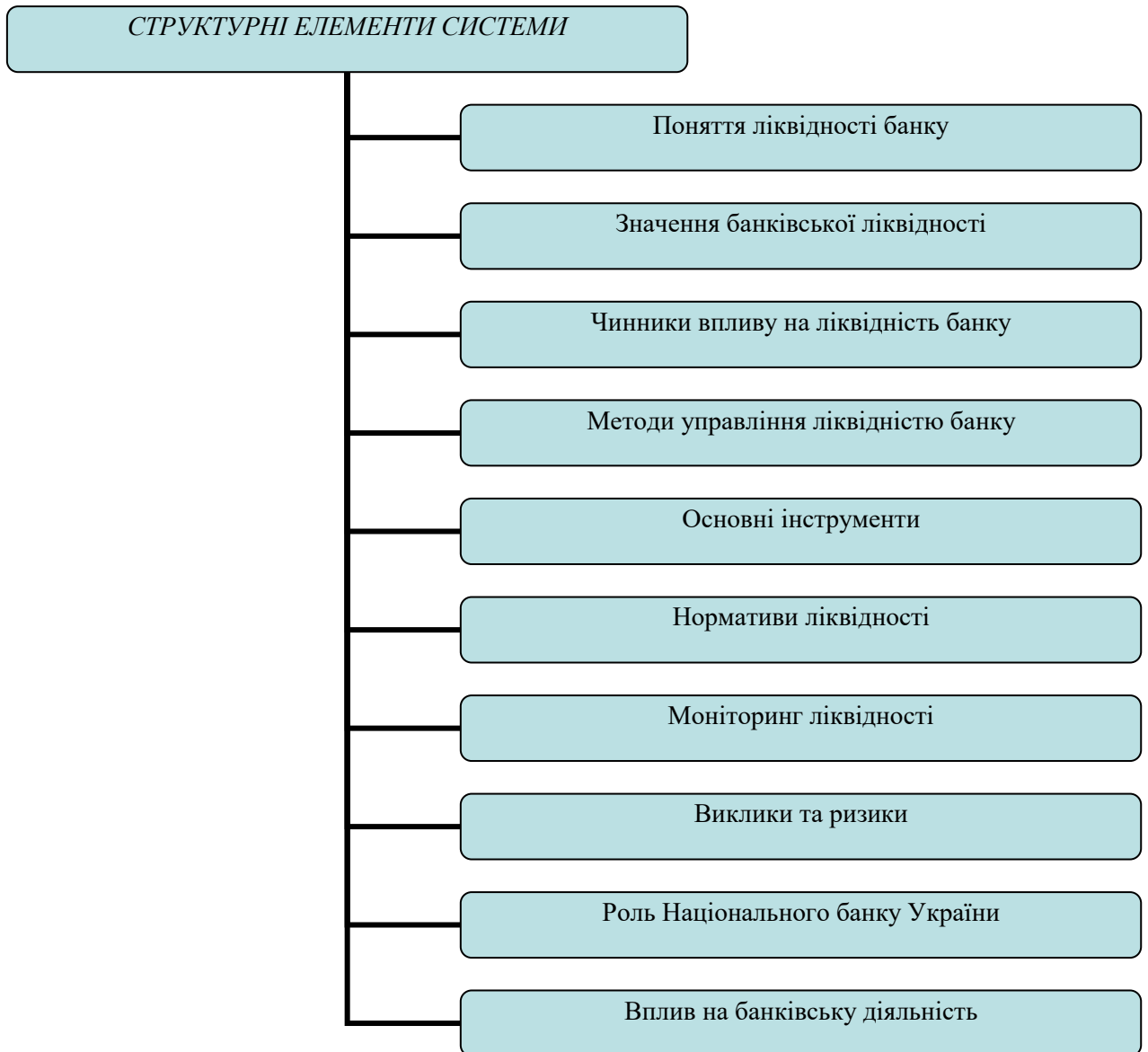

Рис. Елементи мапи думок ліквідності банку в умовах війни

Рис. Операції комерційних банків